

Abant Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Abant Social Sciences

2025, 25(3): 1800-1820, doi: 10.11616/asbi.1742641

Ege Adaları Meselesinde Büyük Devletlerin Tutumu ve Sonuçları

The Attitude of the Great Powers to the Aegean Islands Issue and Its Results

Mustafa BOSTANCI¹

Geliş Tarihi (Received): 15.07.2025

Kabul Tarihi (Accepted): 24.09.2025

Yayın Tarihi (Published): 30.11.2025

Öz: Adalar Meselesi'nin kökeninde, Balkan Savaşları sırasında Yunanistan tarafından işgal edilen adaların Türkiye'ye iade edilmemesiyle ilgili sorunlar yer almaktadır. Türkiye, I. Balkan Savaşı'nın ardından imzalanan Londra Antlaşması ile bu meselenin çözümünü Büyük Devletlere devretmiş ve bu süreçte kendi çekincelerini ve hassasiyetlerini de ifade etmiştir. İngiltere'nin Gökçeada ve Bozcaada haricindeki tüm Ege Adaları'nın Yunanistan'a devredilmesi yönündeki savunusu ve bu doğrultuda gösterdiği çabalar, adaların geleceğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Türkiye, diplomatik yollarla İngiliz görüşünün uygulanmasını engellemeye çalışmışsa da bu çabaları sonuçsuz kalmış ve Altı Büyük Devlet arasında bir görüş birliği sağlanmıştır. Bu çalışmada, günümüzdeki Türk-Yunan ilişkileri açısından iki taraf arasındaki en önemli anlaşmazlıklardan biri olan ve etkileri günümüze kadar uzanan Adalar Meselesi'nin I. Dünya Savaşı öncesi dönemi, Büyük Devletlerin bu konudaki tutumları çerçevesinde, özellikle dönemin basını referans alınarak incelenmiş ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ege Adaları Meselesi, Büyük Devletler, Osmanlı Devleti, Yunanistan.

&

Abstract: At the root of the islands issue lies the refusal to return the islands occupied by Greece during the Balkan Wars to Turkey. With the Treaty of London signed after the First Balkan War, Turkey delegated the resolution of this issue to the Great Powers, expressing its own reservations and sensitivities in the process. Britain's advocacy for the transfer of all Aegean Islands except Gökçeada and Bozcaada to Greece, and its efforts in this direction, played a significant role in shaping the future of the islands. While Turkey attempted to prevent the implementation of the British position through diplomatic means, these efforts were unsuccessful, and a consensus was reached among the Six Great States. In this study, the pre-World War I period of the Islands issue, which is one of the most important disputes between the two sides in terms of today's Turkish-Greek relations and whose effects continue to the present day, was examined and evaluated within the framework of the attitudes of the Great States on this issue, especially with reference to the press of the period.

Keywords: The Aegean Islands Issue, Great States, Ottoman Empire, Greece.

Atıf/Cite as: Bostancı, M., (2025). Ege Adaları Meselesinde Büyük Devletlerin Tutumu ve Sonuçları. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(3), 1800-1820. doi: 10.11616/asbi.1742641

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Prof. Dr., Mustafa Bostancı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, m.bostanci@hbv.edu.tr.

1. Giriş

Osmanlı Devleti, Balkan Devletleri ile imzaladığı Londra Barış Antlaşması (30 Mayıs 1913) ile Midye-Enez çizgisinin batısında kalan bütün Avrupa topraklarını kaybediyor ve Balkanlarda sadece Bulgaristan'la sınır komşusu oluyordu. Antlaşmanın 5. maddesi ile Girit dışındaki Ege adalarının geleceği hakkında karar verme hakkı Büyük Devletlere bırakılıyordu² (Hayta, 1996: 75-76). Bu durum, etkin olmayan Osmanlı dış politikasının yeni bir yenilgisi olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda, Venizelos'un temsil ettiği Yunanistan siyasetinin, Türkiye tarafından "dost" kabul edilen Büyük Devletlerin desteğiyle yeni bir başarı elde etmesi anlamına gelmektedir. Sonuçta Büyük Devletler, İtalya'nın ve Rusya'nın isteklerini de karşılayacak şekilde olmakla birlikte Ege Adaları Sorunu'nu Yunanistan lehine bir çözüme ulaştırmaya muvaffak olmuşlardı. Bunu bir olupbitti biçiminde Türkiye'ye kabul ettirebilmek için de ona, verilecek kararı önceden kabullendiğini gösteren bir antlaşma imzalatmak gibi örneği az bulunur bir diplomatik beceri de göstermişlerdi (Turan, 1986: 52). Görülüyordu ki Yunan işgalindeki Ege Adaları daha uzun zaman tartışma konusu olacaktı (Şimşir, 1989: XXII).

2. Adalar Meselesi'nin Güney Arnavutluk Sorunu'na Bağlanması

Londra Antlaşması'nın imzalanmasının ardından, Büyük Devletlerin Adalar konusundaki tutumları ve niyetleri giderek daha belirgin hale gelmiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, 10 Haziran 1913 tarihinde bu düşüncelerini Fransa'ya aktarmıştır. Bu bağlamda, Çanakkale Boğazı'nın girişinde bulunan Gökçeada ve Bozcaada'nın Türkiye'ye geri verilmesi gerektiği, diğer adaların ise Yunanistan'a devredilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Adalar Meselesi'nin Güney Arnavutluk Sorunu ile bağlantılı olduğu ve bu iki konunun birlikte ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla Güney Arnavutluk sınırının boşaltılması şartıyla, Gökçeada ve Bozcaada dışındaki diğer Ege Adaları Yunanistan'a bırakılmalıydı. İngiliz Dışişleri Bakanı, buna İtalya, Avusturya ve Almanya'nın da razı olacağını düşünüyordu (Şimşir, 1989: 8). Diğer taraftan Yunanistan Başbakanı Venizelos Viyana'da görüştüğü Osmanlı Büyükelçisi Hüseyin Hilmi Paşa'ya; "Epir'in mühim bir kısmını Arnavutluk'a terk için devletler bizi icbar etmemiş olsalar idi, Devlet-i Aliyye ile adalar için anlaşmaklığımız kabil olurdu. Epir'in mühim bir kısmını zayi ettikten sonra Adaların bazılarını da terke muvafakat edecek olursak efkâr-ı umumiyemiz galeyana gelir" diyerek Güney Arnavutluk Sorunu'nun Adalar Meselesi'ndeki önemine işaret etmiştir (BOA, HR. SYS. nr. 1988/1, lef 5).

Böylece Londra Barış Antlaşması'nın imzalanmasından on gün gibi kısa bir zaman sonra İngiltere, Yunanistan'dan yana ağırlığını koyuyordu. Gökçeada ile Bozcaada'nın Türkiye'ye bırakılması düşüncesi, Rusya'yı yatıştırıp tatmin etmek için ortaya atılmış görünüyordu. Çünkü Rusya, Boğazlardan geçiş özgürlüğüne büyük önem veriyor, bu nedenle Çanakkale Boğazı önündeki Gökçeada, Bozcaada, Limni ve Semadirek adalarının, Boğazları elinde bulunduran Türkiye'de kalmasını istiyordu. Sir Edward Grey, bu dört adadan ikisinin Türkiye'de kalması fikrini ortaya atmakla, Rusya'nın isteğini kısmen karşılamış oluyordu. Grey, Üçlü İttifak Devletlerinin, yani Avusturya, Almanya ve İtalya'nın direnişlerini kırmak için de Adalar Sorunu ile Güney Arnavutluk Sorunu'nu birbirine bağlıyor ve bu iki sorunun birlikte çözümlenmesini istiyordu. Güney Arnavutluk toprakları konusunda özellikle İtalya ve Avusturya çok duyarlıydılar. Çünkü bu topraklar Yunanistan'a katılacak olursa, Korfu Kanalı'nın her iki yakasına Yunanistan egemen olacaktı. Bu, İtalya ile Avusturya'nın Adriyatik'teki çıkarlarına ters düşüyordu. Bunun için bu iki devlet, Yunanistan'ın Güney Arnavutluk'tan geri çekilmesini istiyorlar, bu noktada direniyorlardı. Şimdi İngiltere, Yunanistan'ın Güney Arnavutluk'tan çekilmesine karşılık Ege Adalarını almasını savunuyor, böylece Avusturya ile İtalya'yı adeta bağlıyordu (Şimşir, 1989: XXIII).

Arnavut-Yunan sınırlarının belirlenmesi, özellikle İtalya ve daha az ölçüde Avusturya için çeşitli açılardan önemli bir mesele teşkil etmektedir. Korfu Adası ile karşısındaki Balkan kıyısı arasındaki boğaz, güçlü bir deniz üssü olma potansiyeline sahiptir. Bu bölgeye yerleşecek büyük bir donanma, Adriyatik Denizi'ni abluka edebilmenin yanı sıra, bu deniz üzerinde hâkimiyet kurarak kıyılarını sürekli bir tehdit altında

² Ege Adaları Sorunu'nun Büyük Devletlere bırakılmasını son derece sakıncalı gören Şura-yı Devlet Reisi Küçük Said Paşa görevinden istifa etti. Fakat devletin içinde bulunduğu durumun vahameti kendisine izah edildikten sonra, istifasını geri aldı (Adalar Meselesi'nin Tarihçesi ve Vaziyet-i Hazırası", BOA, Ali Fuad Türkgeldi Evrakı, nr. 9/75).

tutma imkânı elde edecektir. Böyle bir durum hem Avusturya hem de İtalya için ciddi bir tehlike arz etmekle birlikte, İtalya'nın denizle olan ilişkisi ve gerekçeleri daha fazla olduğundan, kıyılarının daha baskı ve uzun olması, ayrıca korunmasının daha zor olması nedeniyle bu tehlikeden Avusturya'ya kıyasla daha fazla endişe duymaktadır. Bu nedenle, İtalya şiddetli bir şekilde hareket ederken, Avusturya da ona destek vererek Korfu Adası'nın karşısındaki Balkan kıyısının, en azından boğazın daraldığı kuzey kısmının Arnavutluk'ta kalmasını talep edecek ve bu konuda direnecektir. Böylece bu boğazın tek bir devletin kontrolüne geçmesi engellenecek, her iki kıyı da güçlendirilemeyecek ve burada bir deniz üssü kurulamayacaktır. Ayrıca Yunanistan, sürekli olarak İngiltere veya Fransa tarafından Adriyatik devletlerine karşı kullanılma olanağından mahrum kalacaktır (Bayur, 1991: 349-350).

İtalyan basını adalar ve Arnavutluk'la ilgili konulara geniş yer veriyor ve Grey'in görüşüne katılmıyordu. "Tribuna" gazetesi, Ege adaları ve Güney Arnavutluk sınırı konusunda uzun bir başyazı yayınladı. Gazete, İtalyan işgalindeki Ege Adalarının Türkiye ile İtalya'yı ilgilendirdiğini ve Arnavutluk sınırı ile birlikte ele alınamayacağını savunuyordu. İtalyan basını, bütün Ege adalarının Yunanistan'a bırakılmasını isteyen Fransız gazetelerine çatıyordu (Şimşir, 1989: 55). Buna karşılık Paris'te yayınlanan "Temps" gazetesinde, işgal ettiği Ege adalarını Yunanistan'a vermeyen İtalya yeriliyor ve Üçlü İttifak Devletlerinin Akdeniz politikalarına karşı Üçlü İtilaf'ın ne yapacağını kararlaştırması gerektiği belirtiliyordu (Şimşir, 1989: 57).

17 Aralık'tan beri 64 toplantı yapan Büyükelçiler Konferansı, 11 Ağustos'taki son toplantısından sonra çalışmalarına son vererek dağılmıştı. Yaklaşık 8 ay süren konferans, ele aldığı konular üzerinde final kararı alamamış, bazı prensip kararlarının ötesine geçilememiştir. Grey, ertesi gün İngiliz Parlamentosundaki nutkunda, daha önce belirtilen tekliflerinden farklı olarak, Oniki Ada'nın geleceği konusunda sonra karar verilmesinin, son karar olmamakla birlikte, Meis'in Osmanlı Devleti'nde kalmasının ve Taşoz'un ise karşı kıyısındaki Kavala'nın son durumu belli olduktan sonra yine Büyük Devletlerce kararlaştırılmasının benimsendiğini açıklamıştır (Hayta, 1997: 450).

27 Eylül 1913 günü Yunan Kralı, Sir Edward Grey ile Adalar meselesi'ni görüşmüştür. Kralın, Türkiye'nin Ege Adaları, özellikle Midilli ve Sakız üzerindeki emellerinden kaygı duyduğunu söylemesi üzerine, İngiliz Dışişleri Bakanı, Oniki Ada, Bozcaada, Gökçeada dışındaki Ege Adalarının Yunanistan'a bırakılmasına Büyük Devletlerce karar verildiğini bildirdi (Şimşir, 1989: 105). O tarihte Büyük Devletler Ege Adaları konusunda henüz bir görüş birliğine varmamışlar, ortak bir karar almamışlardı. Tersine, aralarında daha epeyce görüş ayrılığı vardı. Üçlü İttifak Devletleri henüz resmi görüşlerini açıklamamışlardı. Üçlü İtilaf Devletlerinden Rusya ise henüz İngiliz görüşünü paylaşmıyordu. Boğaz önündeki dört adanın Türkiye'de kalması gerektiğini öteden beri savunan Rusya, bu görüşünü henüz değiştirmiş değildi (Şimşir, 1989: XXIV). Kasım 1913'te, Fransa'nın Berlin Büyükelçisi ile Rus Başbakanı arasında geçen konuşmalardan anlaşıldığına göre, Sakız ve Midilli adalarının Türkiye'ye geri verilmesine Rusya pek karşı değildir (Şimşir, 1989: 160). Bu görüş ayrılıklarına rağmen, İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, Büyük Devletlerin, adaların Yunanistan'a verileceği şeklinde karar aldıklarını Yunan Kralına söyleyebilmiş, yetkisi olmadığı halde Büyük Devletler adına konuşmuş, Yunanistan'a karşı yükümlülük altına girmiştir.

3. İngiltere'nin Teklifi

Londra'da çıkan Daily Telgraf gazetesi, 16 Aralık 1913'te İngiltere'nin Ege adaları hakkında teklifini yayınladı. Buna göre; İmroz ve Bozcaada müstesna olmak şartıyla Yunanistan'ın işgali altındaki adalar kesin olarak Yunanistan'a verilecek, Bozcaada ve İmroz eskisi gibi Osmanlı idaresinde kalacaktır. Ayrıca Yunanlıların ele geçirdikleri adalarla Anadolu arasındaki silah kaçakçılığına karşı etkin önlemler alınacaktır ve Yunanistan idaresinde kalacak olan adalar tahkim edilmeyecektir. İtalya'nın işgali altındaki adalar, Osmanlı Hükümeti'ne iade edilecek, ama muhtariyete sahip olacaktır (İkdam, 18 Kanun-ı Evvel 1913: 2; Hayta, 1997:450). Adaları Yunanistan'a vermek için aylardan beri öteki Büyük Devletleri hazırlamağa çalışan, kulis yapan İngiltere böylece resmen bütün Büyük Devletlere açık öneride bulunmuş oluyordu. Eğer İngiliz önerileri kabul edilmezse Yunanistan'da karışıklık çıkabilir, Türkiye ile Yunanistan arasındaki gerginlik çatışmaya dönüşebilir ve bu durum büyük sorunlara sebebiyet verebilirdi. İngiltere,

ortaya attığı çözüm yolunun öteki Büyük Devletlerce de kabul edilmesini ısrarla istiyordu (Şimşir, 1989: 181).

Doğu Ege Adalarını Yunanistan'a vermek için var gücüyle ısrar eden İngiltere, anlaşılan başka hesaplar da gözetiyordu. Görünüşe göre, Yunanistan, Güney Arnavutluk topraklarından yoksun kalacağı için Ege Adalarını alacaktı. Adriyatik kıyılarında uğrayacağı "zararı" Ege'de kapatacaktı. Oysa Yunanistan, Balkan Savaşlarından en çok kazançla çıkan ülkeydi. Bir yıl gibi kısa bir zaman içinde topraklarını iki kat genişletmişti. Yunanistan'ın nüfusu da bir anda iki kat artmıştı. Böylesine bir yayılmadan sonra Güney Arnavutluk sınırındaki küçük toprak parçalarının haksız yere işgaline son verecek Yunanistan'ın zararlı çıktığı ileri sürülemez ve bunun için Ege adalarını da alması haklı gösterilemezdi. Büyük Devletler, isteselerdi, Ege Adaları'nı Yunanistan'a vermeden Güney Arnavutluk'tan Yunan askerlerini geri çekebilirlerdi. İngiltere, adaların Yunanistan'a devri için etkisini kullanırken, gelecekte bu adaları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı da göz önünde bulundurmuş olmalıdır. Büyük Devletlerin kendileri, ilke olarak Ege Denizi'nde toprak kazanamıyorlardı. İngiltere de Ege'de herhangi bir adayı ele geçiremiyordu. Ama İngiltere, adaların Yunanistan'a verilmesini temin ederse ilerde kendisi de bunlardan yararlanabilirdi. Yunanistan, İngiltere'ye öteden beri minnettardı, adaları kazanınca minnettarlığı daha da artacaktı. Kendi egemenliğindeki adaları, gerektiğinde İngiltere'nin yararına açık tutabilirdi. Kaldı ki, Yunanistan istese de İngiltere'ye kafa tutamazdı. Nitekim iki yıl sonra, İngiltere, Yunan işgalindeki Ege adalarını istediği gibi kullanacaktı. 1915 yılında İngilizlerin Çanakkale Boğazı'na saldırılarında, Yunan işgalindeki Ege Adaları, özellikle Limni adası harekât üssü olarak kullanılacaktı. O tarihte Yunanistan henüz Birinci Dünya Savaşı'na girmemiş bulunuyordu, Yunanistan'da oldukça güçlü Alman taraftarlığı vardı ve Yunanistan tahtında Alman İmparatoru'nun akrabası olan bir kral bulunuyordu. Buna rağmen İngiliz donanması Yunan işgalindeki adaları istediği gibi kullanabilmişti. Demek ki İngiltere, Ege Adaları'nı Yunanistan'a verdirirken kendi emperyalist çıkarları için yatırım yapmış oluyordu (Şimşir, 1989: XXV).

3.1. İngiltere'nin Teklifi ve Yunanistan

Yunan matbuatı, İngiltere'nin Arnavutluk'a ve Ege Adaları'na ilişkin teklifini olumsuz bir tarzda yorumluyordu. Yunan gazeteleri, esas itibarıyla Yunanistan'ın işgali altında bulunan adaların Yunan Hükümeti'ne terkini katıyen bir taviz şeklinde düşünmüyorlardı. Sözü edilen adaların fetih hakkı ve diğer sebeplerle Yunanistan'a ait bulunduğunu beyan ediyorlardı.

Gazeteler, İngiltere'nin teklifinin, İtalya'nın işgali altındaki Oniki Ada ile Epir'de, Girit Meselesi kadar iki mesele meydana getirmekte olduğunu, Epirililerle Adalar halkının hiçbir zaman haklarından vazgeçmeyeceklerini bildiriyorlardı.

Bütün bunlara ilaveten İtalya tarafından işgal edilen Oniki Ada'nın Türkiye'ye iadesi üzerine, bu adalarda ortaya çıkacak isyan hareketinin Türkiye ile Yunanistan arasında anlaşmazlık ve münakaşaya sebep olabileceği ortaya konuyordu (İkdam, 19 Kanun-ı Evvel 1913: 2).

Berliner Tageblatt gazetesinin Atina muhabirinin bildirdiğine göre; Atina kamuoyunda, Adalar Meselesi hakkında İngiltere'nin ortaya attığı teklif pek kötümser bir şekilde değerlendirilmektedir. Hatta efkâr-ı umumiye, hükümeti, Güney Arnavutluk Meselesi'nde milletin görüşüne uyarak ısrara zorlamaktadır (İkdam, 24 K. Evvel 1913: 2). Öte yandan Atina'dan Tan gazetesine bildirilen bir haberde; Yunanistan'ın, Adalar Meselesi'ni Londra Antlaşması ile çözülmüş kabul ettiği ve antlaşma hükümlerinin, bu meselenin Epir Meselesi'ne bağlı olduğunu gösterdiği söylenmektedir (İkdam, 29 K. Evvel 1913: 2). Yunanlar Güney Arnavutluk Meselesi'ni bir milli mesele haline dönüştürmek için uğraşıyorlardı. Bu suretle Avrupa'nın nazar-ı dikkatini çekmekle güya, Güney Arnavutluk'taki fedakârlıklarına karşılık Avrupa devletlerince Adalar Meselesi'nde memnun edilmeleri sonucunu temin edecekleri ümidinde bulunuyorlardı (İkdam, 29 K. Evvel 1913: 1).

Yunanistan, yalnızca işgal ettiği Ege adalarıyla sınırlı kalmayıp, bunların dışında İtalyan işgali altında bulunan adalara da sahip olma çabası içindeydi. Yunan Başbakanı Venizelos, Yunanistan'ın adalar üzerindeki hak iddialarını desteklemek amacıyla üç ana tez geliştirmiştir. Bunlardan ilki, savaşın sonucuna

dayanmaktadır. Venizelos, savaş yoluyla ele geçirdiği adaların Yunanistan'a verilmesi gerektiğini savunmuştur. İkinci tez ise Milliyetler Prensibi ile ilgilidir. Venizelos, adaları talep etme eyleminin bir fetih değil, milli bir vatan edinme süreci olduğunu ve Milliyetler Prensibi'nin kendilerine bu hakkı tanıdığını öne sürmüştür. Bu tezini desteklemek amacıyla, adalı Rumların kültürel ve eğitim kurumları hakkında bilgi vermekte, adalarda Müslüman nüfusun azlığını ve Ege Adaları'nda uygulanan Osmanlı idari sisteminin farklılıklarını da dile getirmektedir. Üçüncü tez olarak ise, Ege adalarının Yunanistan'a devrinin hem Büyük Devletlerin hem de Osmanlı Devleti'nin çıkarlarına uygun olacağını ileri sürmektedir (Küçük, 1988: 47-48).

Her şeyden evvel Yunanistan bu hususta kışkırtıcı bir politika takip etmiştir. Yunanlıların Sakız ve Midilli'yi elde tutmak için ısrar etmeleri sırf Osmanlı donanmasını kendi donanmalarına nispetle zayıf görmelerinden ileri geliyordu. Yani Yunanistan zamanın uygunluğundan istifade etmekten başka bir şey düşünmüyor ve gelecekteki menfaatlerini adeta çiğniyordu. Yunanlılar, Ege Denizi'nde Osmanlı Devleti komşuluğu ile o devlet menfaatinin korunmasının kendileri için ne kadar kârlı olacağını ya takdir etmiyorlar yahut bazı politikalara yoldaşlık etmek mecburiyetinde kalıyorlardı. Bunun ikisi de kendileri için zarardı. Yunanistan şu sırada Osmanlı donanmasını zayıf görse bile Osmanlı adalarından bir-ikisine yerleşmesi kendisi için büyük bir rakip olan diğer bir denizci devleti karşısına çıkaracaktı.

Diğer taraftan Yunanlılar bu tutumlarıyla, Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerinin temelini baltalıyorlardı. Yunanlılar bu politikalarını Arnavutluk'a verecekleri yer karşılığında yapıyorlarsa bu da tamamen yanlıştı. Çünkü Yunanistan'ın uğrayacağı arazi kaybına karşılık, Osmanlı Devleti'nin burnu dibindeki iki adaya sahip olması ile kuvvet kazanmış olmazdı. Yunanistan için takip edilmesi gereken en önemli siyaset, Osmanlı Devleti'nin hassasiyetlerini dikkate alacak ve yükünü hafifletecek vasıtalarla müracaat etmektir. Eğer Yunanlılar pek az fedakârlıkla sahip oldukları yerler ile kanaat etmek felsefesini bilselerdi ilk işleri Osmanlı Devleti için problem çıkarmaktan sakınmak olurdu. Yunanistan bu tecavüz politikasında devam ettikçe Osmanlı Devleti için İtalya ile uyusmak kaçınılmaz olabilirdi. Osmanlı Devleti, menfaatini bu yönde aramak zorunda kalırdı (İkdam, 1 K. Sani 1914: 1).

Yunanistan, 1830 yılında kuruluşundan itibaren Milliyetler Prensibi'ni yayılcı politikasının temeli olarak benimsemiştir. Her fırsatta, tüm Ege adalarının kendisine devredilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu adalarda yaşayan halkın dini ve etnik açıdan Yunanlı olduğu iddiasını öne sürmüştür (Küçük, 1988: 48).

3.2. Osmanlı Devleti'nin Tutumu

Osmanlı Devleti, Ege Adaları üzerindeki egemenlik haklarını tarihi, coğrafi, ekonomik ve askeri temellere dayandırmaktaydı. Bu hakların hiçbir suretle tartışmaya açılmayacağını savunuyordu (Küçük, 1988: 48). Osmanlı Devleti, Venizelos'un iddialarına 19 Ocak 1913 tarihinde cevap verdi. Bâb-ı Âlî Hariciye Nezaretinden, Londra, Paris, Petersburg, Berlin, Viyana ve Roma sefaretlerine gönderilen telgrafnamede, bir arazinin işgal edilmesinin, galip devlete o yerin kesin sahibi olma hakkını elde etmede, hiçbir zaman kâfi derecede esas teşkil etmeyeceğini ve son Fransız-Alman, Osmanlı Devleti-Rusya ve Osmanlı Devleti-Yunanistan savaşlarına son vermiş olan barış antlaşmalarının buna delil olduğunu, uluslararası hukukta böyle bir prensibin hiçbir zaman uygulanmadığını örneklerle açıklamaktaydı. Milliyetler prensibinin de meşruluk açısından tehlikelerle dolu olduğu vurgulanmaktaydı. Her halk kendi tarihi vatanını istemeye kalkışacak olursa, büyük karışıklıkların çıkacağı ve Avrupa haritasının tümüyle değişeceği iddia edilmekteydi. Bu konuda, Rusya'nın Almanlarla meskûn Baltık Eyaleti, Finlandiya kıtasında İsveç'in hak sahibi olması gerektiği, Avusturya-Macaristan'daki Rumenler ile Sırp'ların durumu ve Lehistan ile İrlanda'nın istiklallerini elde etmeleri lazım geleceği örnekleri verilmekteydi. Venizelos'un ada Rumlarının kültürel ve eğitim kurumlarıyla ilgili ifadelerinin herhangi bir kanıt sunmadığı belirtildikten sonra, Osmanlı yönetiminin yerel halka dillerini, kültürlerini, edebiyatlarını ve eğitim kurumlarını koruma konusunda geniş bir özgürlük ortamı sağladığı göz önüne alındığında, bu kurumların günümüzde var olup olmayacağı sorgulanmaktaydı. Ayrıca adalarda Müslüman nüfusunun az olduğu iddiasının hiçbir

somut delile dayanmadığı öne sürüldükten sonra, Osmanlı yönetiminin yerli halka herhangi bir dini propaganda yapmadığı ve onları Müslüman olmaya zorlamadığı açıklanmaktaydı.

Bütün bunların yanında Osmanlı Devleti, Ege Adaları'nda farklı bir siyaset, iktisadi ve idari teşkilat uygulandığı iddialarına da cevap vermektedir. Bunların civar araziden farklı bir idari usule tabi oldukları farz olursa bile, bu onların Yunanistan'a ilhakı lüzumunu nasıl ispat edebilir? sorusu sorulmaktadır. Osmanlı'nın adalarda uyguladığı idari sistemin isabetini, halkın refah düzeyini görmek için Yunanistan'ın egemenliğinde bulunan adalarda yaşayan halkın durumuna bakmanın yeterli olacağı ifade edilmektedir.

Ayrıca Osmanlı Devleti'ne ait olan adaların, Anadolu'daki Osmanlı toprağının tabii uzantıları ve tamamlayıcı parçaları olduğu bir kez daha hatırlatılmakta ve bunların Yunanistan'a bırakılmasının, Osmanlı Devleti'ne vereceği siyasi, ticari, iktisadi ve askeri sakıncalar teferruatlı olarak anlatılmaktadır (BOA, HR. SYS, nr. 2086/72).

Adalar hakkında bu düşüncelere sahip olan Türkiye'de İngiliz planının duyulması, doğal olarak büyük bir tepki oluşturdu. İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisinden, İngiliz Dışişleri Bakanı'na gönderilen bir yazıda, İngiltere'nin adalar konusundaki planının Türkiye'de çok sert tepki oluşturacağı belirtiliyordu. Ayrıca Türkiye'de havanın çok gergin olduğu, kolaylıkla savaşa girebileceği, deniz savaşında başarılı olmasa bile Yunanistan'ı zorlamak ve Selanik'i kurtarmak için Trakya'ya yürüyebileceği, Adalar Sorunu'nun Türkiye'nin Meriç'i aşmasına neden olabileceği gibi İngiltere'nin Türkiye'deki itibarını da sarsacağı bildiriliyordu (Şimşir, 1989: 198).

Sadrazam Said Halim Paşa, İngiliz Büyükelçisine, Ege Adaları konusundaki İngiliz önerilerinin tam bir sürpriz olduğunu ve hayal kırıklığı oluşturduğunu söylemiş, bu önerilerin hiçbir zaman kabul edilmeyeceğini ve eninde sonunda savaşa gidileceğini bildirmiştir. Ayrıca başına dert açacağını bildiği için Midilli ve Sakız'ın Yunanistan'a verilmesinden Venizelos'un da hoşlanmayacağını öne sürmüş ve İngiltere'nin tutumu aleyhinde acı bir dil kullanarak Türkiye'nin yok edilmesine çalışıldığını belirtmiştir (Şimşir, 1989: 204).

Maliye Nazırı Cavid Bey, İngiltere'nin teklifinin Osmanlı Hükümeti'nin menfaatlerini temin etmemekte olduğunu, Türkiye için hayati önemi bulunan Limni, Semadirek adalarıyla Sakız ve Midilli'nin Osmanlı Hükümetinin elinde bulunması gerektiğini söylemiştir (İkdam, 19 K. Evvel 1913: 2).

Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Tevfik Paşa da İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na bir nota sunmuştur. Bu notada, Türkiye'nin en başından beri Yunan işgalindeki adalar konusunda resmen çekinceler ileri sürdüğü, bu çekincelerin, Midilli, Limni, Sakız, Gökçeada, Bozcaada gibi adaların Anadolu'ya ve Çanakkale Boğazı'na yakınlığından ve Türkiye'nin güvenliği için taşıdıkları önemden ileri geldiği, ayrıca bu adaların Yunanistan'a katılmasının, sürekli bir silah kaçakçılığı, Helenizm lehine Türkiye'de propaganda yapılması ve karışıklıklar çıkarılması gibi sakıncalar doğuracağı belirtiliyordu. Bu çekincelere rağmen Adalar Yunanistan'a verilirse, Türkiye'nin bunları geri almak için bütün olanaklarını kullanmak zorunda kalacağı vurgulanıyordu. İtalyan işgalindeki adaların durumunun Yunan işgalindeki adalarla bir tutulamayacağı, Adalar Sorunu ile Güney Arnavutluk Sorunu'nun birbirine bağlanamayacağı ve Türkiye'nin başkası hesabına adalardan fedakârlıkta bulunamayacağı anlatılıyordu (Şimşir, 1989: 225).

Avusturya'da yayımlanan Neue Freie Presse gazetesi, Osmanlı Hükümeti'nin Adalar Meselesi'nin çözümünü kayıtsız şartsız Büyük Devletlere bırakmış olduğundan İngiliz teklifine itiraz edemeyeceğini, İngiliz teklifi kabul gördüğü takdirde Boğazlar teminatı altında kalacağı gibi Anadolu sahillerinin de Yunan propagandası ile tehdit edilmeyeceğini iddia etmekteydi (İkdam, 21 K. Evvel 1913: 2). Roma'da yayımlanan Koryera de la Sera gazetesi ise, İngiltere'nin Adalar konusundaki teklifinin Osmanlı başkentinde fazlasıyla hayret ve şaşkınlıkla karşılandığını, Osmanlı Hükümeti'nin, Edirne Meselesi'nde olduğu gibi Adalar Meselesi'ni de doğrudan doğruya çözümlemek düşüncesinde olduğunu beyan etmekteydi (İkdam, 24 K. Evvel 1913: 2).

Gerçekten de İngiltere'nin Adalar hakkındaki teklifinin kabul edilmesi ihtimali henüz pek uzaktı. Osmanlı Hükümeti, İngiltere'nin teklifine kesin olarak karşı çıkmaktaydı (İkdam, 27 K. Evvel 1913: 1). Ayrıca

Yunanistan'ın işgali altındaki adalarla İtalya tarafından işgal edilmiş olan Oniki Ada'ya ilişkin meselelerin birbirinden ayrılması gereği pek açık ve aşikâr idi (İkdâm, 31 K. Evvel 1913: 1).

Osmanlı Hükümeti, Boğazların muhafazası için stratejik açıdan önemli olan İmroz ve Bozcaada'dan başka Limni adasını da muhafaza etmek düşüncesinde idi. Semadirek Adası'nın muhafazasında ısrar etmeyeceği zannediliyordu.

Ancak İngiltere'nin teklifine göre, Yunan Hükümeti'ne ait olması ve fakat tarafsız olması gereken Midilli ve Sakız Adaları Meselesi daha çetindi. Osmanlı Hükümeti, İzmir Körfezi girişine hâkim olan bu adalardan asla vazgeçmek niyetinde değildi. Çünkü bu adalar Yunanistan'a terk edildiği takdirde Midilli'den, Ayvalı ve Sakız'dan Çeşme mevkiileri kolayca bombardıman edilebilirdi.

Bu arada bazı mahfillerde İtalya'nın tahliye edeceği Oniki Ada'nın Osmanlı Hükümeti'ne değil de Yunanistan'a verilmesi ve buna mukabil Midilli ve Sakız adalarının Osmanlı idaresinde kalması fikri de araştırılmaktaydı (İkdâm, 31 K. Evvel 1913: 1).

Sakız ve Midilli adaları, Türkiye için bir hayat ve memat meselesiydi. Zira Yunanlıların hareketi gösteriyordu ki onlar, ileride yine bir karışıklık ortaya çıkacak olursa bu adalardan istifade etmek emelindeydiler. Onların bu iki adaya sahip olmaları Türkiye'nin altına iki bomba koymakla aynı şeydi. Eğer Yunanlılar adalardan dolayı Osmanlı'nın hoşuna gidecek bir siyaset ortaya koyabilselerdi, hakikaten Türkiye'nin gözündeki sağlam bir yere sahip olurlardı. Fakat Yunanlılar hırsın en yüksek seviyesine çıkarak Osmanlı Devleti'nin Akdeniz sahillerindeki en seçkin ve en mühim bir sahilini tehdit altında bulundurmaya politikasından bir türlü vazgeçmiyorlardı. Bundan kuşkulanan Osmanlılar da tabii olarak Yunanlıları büyük bir düşman addediyorlardı ki bunda yerden göğe kadar hakları vardı (İkdâm, 1. K. Sani 1914: 1).

4. Üçlü İttifak Devletlerinin İngiliz Teklifine Cevabı

İngiltere'nin Adalar Meselesi konusundaki teklifi tartışılırken, bu teklife Üçlü İttifak Devletlerinin vereceği cevap da merak ediliyordu. Diploması mahfillerinin Adalar Meselesi hakkındaki görüşü birbirine uymuyordu. Üçlü İttifak Devletlerinin Midilli ve Sakız'ın Yunanistan'a terkine razı olmayacakları zannediliyordu (İkdâm, 19 K. Evvel 1913: 2).

Rusya; Sakız ve Midilli adalarının Türkiye'de kalmasına taraftar olmuş ve Rus Başbakanı Kokovtsef, Kasım 1913 ortalarında Avrupa'ya yaptığı gezi sırasında bu yolda ifadelerde bulunmuştu; o buna sebep olarak anılan adaların Anadolu kıyılarına çok yakın bulunmalarını göstermiş ve aynı zamanda Rusya bu işte Türkiye'ye yardımda bulunursa Ermenistan (Doğu Anadolu anlamında) işinde, onunla daha kolay anlaşabileceği ihtimali üzerinde durmuştu.

İleri sürülen sebepten başka, günün birinde, Boğazları ele geçirmeyi uman Rusya'nın bu iki adayı da daha kolaylıkla ve aynı hamle ile alabilmek için onların Osmanlı'da kalmasını istemiş olması da tabii görülmelidir (Bayur, 1991: 246).

İngiliz teklifi Petersburg siyasi mahfillerinde, Üçlü İttifak ile Üçlü İtilaf Devletleri arasında açılan bir düello olarak telakki ediliyordu. Rusya'nın bu meselede İngiltere ve Fransa ile birlikte hareket edeceği temin ediliyordu. Osmanlı Hükümeti, geçen senenin Ocak ayında Adalar Meselesi'nin hallini Büyük Devletlere bırakmış olduğundan, meselenin hallinde ortaya koyacağı itirazlar dikkate alınmayacaktı (İkdâm, 27 K. Evvel 1913: 1). Pöti Parisiyen gazetesinin Rusya'dan elde ettiği habere göre, Adalar Meselesi'nin Türkiye'yi ve Yunan'ı memnun edecek bir tarzda yakında çözüme kavuşturulacağı ümit edilmekteydi ve buna göre Sakız ile Midilli'nin Türkiye'ye bırakılmasına Yunan razı olacak ve Yunan'a da İtalya'nın işgali altında bulunan adalardan bazıları bırakılacaktı (İkdâm, 25 K. Sani 1914: 1).

Bu arada İngiltere'nin verdiği notaya Üçlü İttifak Devletlerinin kaçamak bir cevap verecekleri haberleri alınıyordu (İkdâm, 21 K. Evvel 1913: 2). Neue Freie Presse Gazetesi, İngiliz teklifinin devletlerce kabul edileceğini ve bu suretle de Balkan buhranında son pürüzün de halledileceğinin ümit edildiğini yazıyordu (İkdâm, 21 K. Evvel 1913: 2).

Viyana Büyükelçisi Hüseyin Hilmi Paşa 26 Aralık'ta, Dışişleri Bakanlığında, Adalar Meselesi'ne dair Avusturya Dışişleri Bakanı Kont Berchtold ile uzun bir görüşme yapmıştı. Viyana'dan Tan gazetesine yazıldığına göre, Adalar Meselesi'nin çözümlenmesi esnasında Berlin ve Viyana Kabineleri, İtalya'nın görüşüne tamamen destek olacaklardı (İkdam, 27 K. Evvel 1913: 1). Buna ilaveten, Moskova kaynaklarından alınan bilgiye göre Kont Berchtold ile İtalya Dışişleri Bakanı Giuliano tarafından Adalar Meselesi'nin Osmanlı Hükümeti lehinde çözümü hususunda Bâb-ı Âlî'ye gerekli teminat verilmişti. (İkdam, 28 K. Evvel 1913: 1).

Üçlü İttifak Devletlerinin İngiltere Hükümetine verecekleri cevabın nasıl olacağı da yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştı. Tribuna gazetesinin Londra'da aldığı habere göre, son günlerde İngiltere Hükümetine cevap verebilmek için Üçlü İttifak Devletlerinin Londra Büyükelçileri hükümetlerinden talimat almışlardı. Bu talimata göre, İngiliz teklifinin yalnız bir noktasının kabul edildiği bildirilecektir. O da, Güney Arnavutluk'un Yunan askerinden tahliye edilmesi için İngiltere tarafından temin olunan sürenin uzatılmasıdır. Diğer noktalar, mesela adaların geleceği hakkındaki İngiliz teklifi hakkında sessiz kalınacaktır.

Üçlü İtilaf, Güney Arnavutluk ile adalar meselelerini birbirine bağlı olarak düşünüyorlardı. Buna karşı Üçlü İttifak ise bu iki meselenin birbirinden ayrı müstakil birer mesele gibi görüşülmesini istiyorlardı (İkdam, 29 K. Evvel 1913: 1).

Adalar konusunda Alman Dışişleri Bakanı De Jagow ile uzun bir görüşme yapan Berlin Büyükelçisi Mahmut Muhtar Paşa, Bakan'ın "adaları geri alabilmeniz tek yolu doğrudan doğruya Yunanistan ile anlaşmanızdır. Avrupa oldubittiyi kabul etmeye ilke olarak karar vermiştir. Şimdi başka bir görüşü savunamayız. Yunanlıları adalardan söküp atacak bir güç yoktur" sözlerine karşılık, Paşa; Avrupa'nın fırsatçı davrandığını, prensiplere göre davranmadığını, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünden söz edilirken tam tersinin yapılmakta olduğunu, bu adaların savaşta son derece stratejik önem taşıyacağını, barışta ise Türkiye'ye karşı Panhellenizmin propaganda üssü yapılacağını, Yunanistan'da kalacak Sakız ve Midilli'nin, Türkiye için Girit'ten çok daha tehlikeli olacağını anlatacaktır. Ama Bakanı etkileyemeyecektir. Çünkü bakan kararını önceden vermiştir. Açıkça söylememekle birlikte Almanya'nın İngiliz önerisini desteklediği anlaşılmaktadır.

Evet, Avrupa'nın bütün adaları Yunanistan'a vermeye kararlı olduğu ve bu kararı hiçbir şeyin değiştiremeyeceği kuşkusuz görünüyordu (Şimşir, 1989: 227).

Üçlü İttifak Devletleri İngiliz teklifini görüştüktan sonra 31 Aralık 1913'te Londra'daki büyükelçilikleri vasıtasıyla, İngiltere Dışişleri Bakanlığına cevabi notalarını verdiler (Hayta, 1997: 451). Üçlü İttifak Devletlerinin cevabi notasında, Güney Arnavutluk arazisinden Yunan askerinin çekilmesinin 18 Ocak gününe kadar uzatılmasına razı olduğu ve bu çağrıya uyarsa Yunanistan'ın çıkarlarıyla ilgili diğer sorunların hayırlahlıkla inceleneceği bildiriliyor ve adalar konusunda bir açıklama yapılmıyordu (İkdam, 1 K. Sani 1914: 1; Hayta, 1997: 451; Şimşir, 1989: 230).

Diğer taraftan Yunan Hükümeti de Düvel-i Muazzama'ya tebliğ ettiği bir notada; Güney Arnavutluk sınırı meselesiyle Adalar Meselesi'ni birbiriyle ilgili saydığını, bundan dolayı bu iki meselenin hep birden halledileceğinden ümitvar bulunduğunu ortaya koymuştu (İkdam, 1. K. Sani 1914: 1; Şimşir, 1989: 236). Diğer taraftan, İtalyan gazetelerine bakılırsa Yunanistan, Adalar Sorunu çözüme bağlanmadan Güney Arnavutluk sınırını boşaltmak niyetinde değildi. Yarı resmi bir yorumunda "La Tribuna" gazetesi, iki sorun arasında bağlantı kurulamayacağını yazıyor ve Üçlü İttifak'ın bunu reddedeceğini ekliyordu (Şimşir, 1989: 232). Atina ajansından alınan bilgiye göre ise, Adalar Meselesi kesin olarak çözümlenmediği takdirde, Yunanistan'ın Epir'deki tartışmalı arazinin boşaltılması için önceden belirlenen süreyi kesinlikle dikkate almamaya karar verdiği anlaşıyordu (İkdam, 1 K. Sani 1914: 2).

Üçlü İttifak Devletleri adalar konusunda herhangi bir açıklama yapmamışlardı. Çünkü bu konuda herhangi bir çözüm bulabilmek için görüşmelerin 18 Ocak'a kadar tamamlanmasını mümkün görmüyorlardı. Bu hususun ileride halledilmesini teklif etmişlerdi (İkdam, 3 K. Sani 1914: 2).

Tan gazetesi, Üçlü İtilaf Devletlerinin adalar hakkındaki sessizliğini, aralarındaki fikir ayrılığına bağlıyordu ve Adalar ve Epir meselelerini birbirinden ayırmamalarını, Üçlü İtilaf Devletlerine tavsiye ediyordu. Gazete buna ilave olarak, Alman Hükümeti'nin, İngiltere'nin adalar hakkındaki teklifinin isabetli olmakla birlikte, bu teklifin ne İtalyan ve ne de Osmanlı Hükümetlerince kabul edilmemekte olduğunu düşündüğünü ortaya koyuyordu (İkdam, 4 K. Sani 1914: 2).

Bu arada Neue Freie Presse gazetesinde ilginç bir haber dikkati çekiyordu. Haberde, İngiltere'nin adalarla ilgili teklifinin Sir Edward Grey'in şahsi bir teşebbüsünden doğduğu, teklifin Üçlü İtilaf Devletlerinin müşterek bir hareketi şeklinde değerlendirilmediği beyan ediliyor ve İngiltere'nin, kendi teklifinin değiştirilmesini herkesten önce kabule hazır bulunduğu iddia ediliyordu (İkdam, 4 K. Sani 1914: 2). Pöti Parisiyen gazetesi ise, İngiltere Hükümeti'nin durumdan memnun kalmadığını ve Adalar Meselesi'nde İngiltere ile Üçlü İttifak kabineleri arasında ciddi anlaşmazlık bulunduğunu bildiriyordu (İkdam, 4 K. Sani 1914: 2).

Osmanlı Devleti'ne gelince, Türkiye, Anadolu kıyısındaki adaların Yunanistan'a bırakılmasını kesinlikle reddedeceğini, adalar için gerekirse savaşa kadar gideceğini Fransa'ya resmen bildirmişti. Fransa ise adalar hakkında karar verme yetkisinin Büyük Devletlere bırakıldığı ve Büyük Devletlerin kararının tartışılmayacağı yolunda cevap vermişti (Şimşir, 1989: 234). Durumun giderek değişebileceğini gören İngiltere, Oniki Ada'nın bir an önce Türkiye'ye geri verilerek durumun yumuşatılabileceğini İtalya'ya hatırlatma gereğini duymuştu (Şimşir, 1989: 235).

Türkiye'nin Viyana Büyükelçisi Hilmi Paşa, İngiliz Büyükelçisine, Semadirek, Gökçeada, Bozcaada, Limni, Midilli ve Sakız adaları Türkiye'de kalırsa tatmin olabileceklerini, Midilli ve Sakız'ın Yunanistan'ın elinde kalmasının Türkiye için ciddi bir tehlike olacağını, buralardan Anadolu'ya kolayca çıkartma yapılabileceğini ve Çanakkale Boğazı'nın arkadan vurulabileceğini, Sakız Adası'nın İzmir'i tehdit edeceğini, adaların silahtan arındırılması konusunda Yunanistan'a güvenmediğini, Anadolu'nun güvenliği için gerekli olan bu adaları Türkiye'nin geri almak zorunda kalacağını, şimdi olmasa bile ilerde alacağını belirtti. Bu, Yunanistan'la savaş demek olacaktı. Balkanlarda çıkacak hengâmeye Büyük Devletler de sürüklenebilecekti. Hilmi Paşaya göre, adalar konusunun çözümünü Büyük Devletlere bırakırken Türkiye, kendi hayati çıkarları hakkında çekinceler öne sürmüştür ve şimdi Büyüklerin kararını kabul etmemek hakkıdır. Böyle düşünen Hilmi Paşa, Midilli ve Sakız adalarının Yunanistan'a verilmek istenmesini Viyana'da protesto etmiştir (Şimşir, 1989: 237).

Öte yandan Sir Edward Grey, Üçlü İttifakın cevabını henüz incelememişti ve adalar konusundaki İngiliz önerilerinde Rusya ve Fransa'nın da teşvikleri olduğu ortaya çıkmıştı (Şimşir, 1989: 240). Olaylar Osmanlı Hükümeti'nin aleyhine geliyordu. En çok güvenilen Almanya, İngiliz önerisini kabule sıcak bakıyordu. Berlin Büyükelçisi Mahmut Muhtar Paşa, "adalar işinde Almanya'dan hiçbir şey umut edemeyiz" diyordu (Şimşir, 1989: 241). Öte yandan 4 Ocak 1914'te Almanya'nın Roma Büyükelçisi, Üçlü İttifakın cevabının Berlin'de kaleme alındığını, Yunan işgalindeki adaların Yunanistan'a bırakılmasının kabul edildiğini İngiliz Büyükelçisine haber verecekti (Şimşir, 1989: 248). Üçlü İttifak, Yunanlıları bu adalardan çıkartmak konusunda silaha başvuramayacağı için böyle bir karara varmıştı (Şimşir, 1989: 249).

Rusya'nın Londra Büyükelçiliğinden İngiltere Dışişleri Bakanlığına gönderilen bir notada adalar konusundaki Türk istekleri sıralanıyordu. Bu istekler şunlardı:

1. Çanakkale Boğazı'nın ağzındaki dört adanın Türkiye'ye bırakılması,
2. Sisam dâhil, Anadolu kıyısındaki adaların da Türkiye'ye verilmesi,
3. İtalyan işgalindeki adalardan bazılarının da Türkiye'ye iade edilmesi.

Buna karşı Rusya; Sakız ve Midilli'nin ekonomik nedenlerle, Yunanistan'a bırakılmasını, Sisam'ı Türkiye'ye vermemeyi, stratejik nedenlerle Limni ve Semadirek adalarının (boğaz ağzındaki dört ada dâhil olarak) Türkiye'ye verilmesini istiyordu (Şimşir, 1989: 249). Rusya, Boğazlardan geçiş özgürlüğünü

³ Buradaki "Türkiye" tabiri alıntı yapılan metinde bu haliyle kullanılmıştır.

düşündüğü için Boğazönü adalarının Türkiye'ye bırakılması arzu ediyordu. İngiltere ise, daha önce yalnız Gökçeada ve Bozcaada'nın Türkiye'de kalmasını ve Yunan işgali altındaki öteki bütün adaların Yunanistan'a verilmesini Büyük Devletlere resmen önermiş bulunduğundan, bundan dönmenin yeni tartışmalar ve güçlükler çıkaracağını düşünüyordu. Bu bakımdan İngiltere görüşünde direnecekti, fakat sonradan Yunanistan'ın Türkiye ile anlaşabileceğini ve başka ödünler karşılığında Limni ve Samadirek adalarını Türkiye'ye geri vermeye razı olabileceği ihtimalini de ortaya koyuyordu (Şimşir, 1989: 261).

Üçlü İttifak Devletlerinden olan İtalya ise adalar konusunda İngiliz önerilerini kabul etmekten yana olan Avusturya ve Almanya'ya istemeye istemeye katılmıştı (Şimşir, 1989: 251).

Yunanistan'a gelince, bütün Yunan matbuatı, Türkiye'nin tehditlerinin Yunan'ı korkutamayacağına dair sert ifadeler kullanıyordu. Yunan gazetelerine göre, Adalar Meselesi'nde Yunan'ın hukuk ve talepleri desteklenip kabul edilmedikçe, Türkiye ile Yunanistan arasında barışın sağlanması ve iyi ilişkilerin tesisi mümkün olmayacaktı (İkdam, 5 K. Sani 1914: 1).

Bu arada Üçlü İttifak Devletlerinin adalar konusunda, Arnavutluk'un tahliyesi için kararlaştırılan 18 Ocak tarihinden önce bir cevap vermeyecekleri haberleri geliyordu (İkdam, 7 K. Sani 1914: 1). Tan gazetesi ise, Üçlü İttifak Devletleri arasında günden güne daha fazla bir irtibatsızlık ve düzensizlik görüldüğünü yazıyordu (İkdam, 7 K. Sani 1914: 1).

Üçlü İttifak Devletlerinin içeriği zaten hemen hemen ortaya çıkmış olan ve günlerdir beklenen adalar konusundaki cevabı 14 Ocak'ta geldi (Hayta, 1997: 451; Şimşir, 1989: 277). Verilen cevaptan, İngiltere'nin adalar konusundaki bütün tekliflerinin kabul edildiği anlaşıyordu. Buna göre, Üçlü İttifak Devletleri, Çanakkale'ye yakın olan Bozcaada, Gökçeada ve Meis dışında kalan Yunan işgalindeki adaların Yunanistan'a bırakılmasına razı olduğunu, ancak Güney Arnavutluk sınırındaki Yunan askerlerinin 18 Ocak tarihine kadar çekilmesi gerektiğini, adalar için İngiliz notasında istenen güvencelerin kabul edildiğini, ayrıca Müslüman azınlıkların korunmaları için de Yunanistan'ın güvence vermesini istediklerini, Oniki Ada konusunda da İtalya'nın bu adaları Türkiye'ye vermeye razı olduğunu, ancak bu konuda Türkiye ile İtalya arasında ayrı bir anlaşma yapılması gerektiğini bildiriyorlardı (İkdam, 18 K. Sani 1914: 1; Şimşir, 1989: 277; Hayta, 1997: 451).

Üçlü İttifak Devletleri'nin İngiliz önerisine verdikleri cevap Osmanlı Devleti ve Yunanistan'da yankı bulmakta gecikmedi.

4.1. Üçlü İttifakın Cevabı ve Osmanlı Devleti

Türkiye, Anadolu kıyısındaki adalardan vazgeçemeyeceğini birçok kez bildirmişti. Büyük Devletler ise Yunanlıları adalardan çıkarma işini üzerlerine alamayacaklarını öne sürüyorlardı. Osmanlı Hükümeti, böyle bir varsayımın Büyük Devletlerin kararını etkilememesi gerektiğini düşünüyordu. Son anlaşmalarla büyük avantajlar verilen İngiltere'den böyle bir davranış beklenmiyordu (Şimşir, 1989: 278). Türkiye, hayati çıkarlarını çiğneyen bu kararı hiçbir zaman kabul edemezdi (Şimşir, 1989: 278). Adalar yüzünden Türkiye, en fazla hoşnutsuzluğu Almanya'ya karşı duyuyordu ve düş kırıklığına uğradığını gizlemiyordu. Almanya ise İngiltere'nin kesin önerileri karşısında başka türlü davranmadığını öne sürüyordu. Türkiye, Büyük Devletlerin kararını zorla kabul ettirmek gibi bir girişime Almanya ile müttefiklerinin katılmamalarını umuyordu ve Sakız ile Midilli'nin kendileri için elzem olduğunu ifade ediyordu (Şimşir, 1989: 297).

Osmanlı Devleti için Adalar Meselesi yalnız Sakız ile Midilli'nin ilhakı ve mülk olarak verilmesi değil, belki Anadolu'nun toprak bütünlüğü meselesiydi. Mesele sadece devletin değil, bütün milletin sahiplenmesi ve önemsemesi, gereken bir meseleydi. Devletler dinlemeseler bile, millet bütün varlığı ile itiraz edecekti. Sakız ve Midilli'yi bir yabancı hükümetin ele geçirmesi, Anadolu toprağına kanca atmaktan başka bir manaya gelmezdi. Bu iki ada Anadolu'dan ayrılmış iki parça olduğundan onları ele geçirmek, Anadolu kıtasının bir parçasını ele geçirmekle, oraya tecavüz etmekle eşdeğer idi. İki adanın Yunanistan'a geçmesine sessiz kalmak, Anadolu arazisine taarruz edilmesine razı olmakla aynı idi. Bundan dolayı hem devlet, hem millet bu meseleyi olanca önemiyle ele almalı, ne yapacaksa vakit geçirmeden yapmalı idi. Osmanlı Hükümeti'ne göre, adaların Yunanistan'a verilmesi örtülü bir maksada dayanmaktaydı. Anadolu

için kötü bir esas konmak isteniyordu ve Yunanistan oraya adeta bir öncü vazifesini görmek üzere yerleşiyordu. Bu haksızlığı hazmedebilmek mümkün değildi ve Türkler bütün güçleriyle Midilli ve Sakız'ın ilhakı kararını protesto edecekler ve öyle bir karara hiçbir zaman olumlu bir cevap vermeyeceklerdi.

Hâlbuki Türkler bu iki adayı Yunanlıların elinden değil Cenovalılar ve Floransalılardan almışlardı. Üstelik iki adanın ahalisi Atinalılara katılmamak için azami ölçüde gayret sarf etmişlerdi. Özellikle Sakızlılar Atina'ya karşı hürriyetlerini müdafaa için savaşmışlardı. Daha da kötüsü Atinalılar yedi yaşından yukarı bütün Midilli halkının katledilmesine karar vermişlerdi. Bu adalar bir zamanlar muhtariyetle idare edilmekle beraber yine Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında idi. Bugünkü durumda ise Bizans İmparatorluğu, Osmanlılık elinde idi. Adaların bir top menzili kadar yakın ve tarihen hak sahibi olan bir hükümete verilmeyip de oralara uzak olan bir hükümete verilmesini kabul etmek mümkün değildi. Böyle düşünenlerin iyi niyet sahibi olmadığına şüphe yoktu.

Bu adalar Yunanistan elinde bulundukça, Osmanlı Hükümeti ile Yunanistan arasında iyi ilişkilerin düşünülmesine de imkân yoktu. Yunanistan'da bile bu yönde düşünenler vardı. Yunan milletvekillerinden biri, iki ada yüzünden Osmanlı Devleti ile Yunanistan münasebetlerinin bozulmasını hayırlı görmemiş, orada çok önemli menfaatler bulunduğunu söylemiştir. Gerçekten de aradaki menfaatler o kadar çok, o kadar mühimdir ki iki adanın haksız olarak elde edilmesi yüzünden, bu menfaatlerin bozulmasına Yunanistan'ın nasıl razı olacağı anlaşılır gibi değildi. Osmanlı Hükümeti devletlerin baskısıyla siyasi ilişkilere girişe bile millet hiçbir zaman o hususta hükümeti takip edemezdi. Millet, milli hislerine bağlılık göstererek bitimsiz bir şekilde Yunanlılığın düşmanı, karşıtı olacaktı. Halkın gücenmişliği devam ede ede bir gün gelecektir ki hiçbir Türk bir Yunanlıdan on paralık bir şey almayacak ve bir Yunanlının vücudunu bile bir felaket sebebi sayacaktı.

Harunos gazetesinde "Bir An Tarihi" adıyla yazılan baş makalede hakiki Türk-Yunan menfaatlerinin tesisi konusunda önemli bir tespit yapılmıştı. Makalede, "Türkiye ile Yunanistan, genel menfaatleri ve doğal irtibatları bakımından birbirine bağlıdır. Bu gibi büyük menfaatleri, ikinci derecede bir önemi bulunan küçük bir menfaate feda etmek, en basit mantık gereklerini inkâr etmektir. Bu, tarihi bir saattir. Meselenin gerçek mahiyetini ve bu konudaki görüşlerin bütünü uzun uzun, iyice düşünmeden son sözü söyleyecek olan kimse tarih huzurunda pek ağır bir sorumluluk üstlenmiş olacaktır" deniyordu.

Gazetenin sözlerinden, ne ifade etmek istediği çok açık olarak anlaşıyordu. Gazete, Osmanlı Hükümeti ile Bulgaristan'ın, Yunanistan'a karşı durumlarını açıyor, Vazifesini yerine getiriyordu. Sofya Sefiri Fethi Bey'in o sırada İstanbul'a gelmesi de akıllara bazı soru işaretleri düşürüyordu. Gerçekten de tarihi an iki hükümet için de çok önemliydi ve bu tarihi anın bereketli senelerin başlangıcı olması yalnız Yunan Hükümeti'nin göstereceği nazarı ve ameli bilgiye bağlı idi. Eğer Yunanlılar kötü bir tohum ekerlerse gelecek için her halde iyi bir ürün beklemeye hakları yoktu (İkdam, 21 K. Sani 1914: 1).

4.2. Üçlü İttifakın Cevabı ve Yunanistan

Atina Ajansı, devletlerin adalar hakkındaki kararları münasebetiyle neşrettiği bir tebliğnamede, Büyük Devletlerin Sakız ve Midilli ile ilgili kararlarına dayanarak ortaya büsbütün yeni bir prensip çıkarmak istiyordu. Atina Ajansı, Midilli ve Sakız'ın tahkim edilmemesinin, zikredilen iki adanın tarafsızlığına eşdeğer olduğunu, bundan dolayı Büyük Devletlerin buralarda her türlü harici saldırının yasaklanması işini teminat altına almaları gerektiğini ortaya koyuyordu. Yunanistan'ın bu görüşü ısrarla müdafaa edeceğinin de hatıra getirilmesi lazım geldiğini de ilave ediyordu.

Atina'dan gelen diğer bir haberde de adalara asker çıkarmak için, Osmanlı Hükümeti tarafından bir teşebbüste bulunulması ihtimaline karşı, Osmanlı askerlerinin hareketlerini gözetim altında bulundurmak için Yunan torpidolarının Anadolu sahillerine gönderildiği bildirilmekteydi (İkdam, 18 K. Sani 1914: 1). Bu arada Yunan Hükümeti'nin, Sisam, Sakız, Midilli ve Limni efradını kendi ordusuna dâhil etmek üzere silah altına davet ettiği, her adada bir tabur teşkil edileceği haberleri de geliyordu (İkdam, 18 K. Sani 1914: 1).

Yunan Başbakanı Venizelos, Adalar Meselesi hakkında Yunan lehinde Büyük Devletlerin yardımını kazanmak maksadıyla Avrupa seyahatine çıkmıştı. Önce Roma'yı ziyaret ettikten sonra, Paris, Londra, Berlin, Petersburg ve Viyana'ya uğramayı planlayan Venizelos (İkdam, 9 K. Sani 1914: 2), Roma ziyaretinde istediği neticeyi almış ve İtalya ile Yunan arasında Adalar Meselesi hakkında kesin bir uyuşma sağlanmıştı. Tan gazetesinin beyanına göre, Yunan Hükümeti Çanakkale Boğazı'na civar olan adaların tarafsız bir hale getirilmesine hazırdı ve bu adaların askerlikçe harekât üssü yapılacağına dair olan korku ve endişe bu şekilde yok olacaktı (İkdam, 14 K. Sani 1914: 1) Venizelos, Türk tezinin tam aksini savunmuş, Midilli ile Sakız'ın Yunanistan'a verilmesinin Türkiye için bir tehlike olmayacağı ve bir Türk-Yunan Savaşı çıkarmayacağı noktası üzerinde özellikle durmuştu (Şimşir, 1989: 287).

Roma'dan Paris'e geçen Venizelos'un Fransa'yı Yunan emellerini kabule sevk etmeye çalışacağı şüphesizdi (İkdam, 17 K. Sani 1914: 2). Fransa'nın Helen dostluğu politikası aşırı Yunan iddialarına neden oluyordu (Şimşir, 1989: 287). Paris'te bulunduğu sırada Osmanlı Büyükelçisi Rıfat Paşa ile görüşen Venizelos, adaları almakla Anadolu'da karışıklık çıkarmayı düşünmediğini, Anadolu üzerinde hiçbir emelleri olamayacağını, Türkiye ile iyi geçinmek istediklerini hatta bir ittifak yapmayı düşündüklerini söylemişti (Şimşir, 1989: 287).

Venizelos Paris'ten Londra'ya geçti ve İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey ile adalar ve Arnavutluk sınır konularını görüştü. Venizelos, Ege Adaları konusunda Büyük Devletlerden güvence istiyordu ve bu adalar silahsızlandırırca saldırıya uğramayacakları konusunda güvence verilmesi gerekir diyordu. Bura karşılık Grey, böyle bir güvence önerisini öteki devletlere sunamayacağını, Yunanistan'ın öteki devletlere kendisinin başvurabileceğini, Almanya kabul ederse belki öteki ülkelerin de kabul edebileceğini, güvence verilecekse bütün Büyük Devletlerce verilmesi gerektiğini söyledi (Şimşir, 1989: 291). Yunan Başbakanı, Londra'da Türk Büyükelçisi Ahmet Tefik Paşa ile de görüşmüş Türkiye ile ittifaka varacak kadar iyi ilişkiler kurmak istediğini, Türkiye, Romanya, Sırbistan ve Yunanistan arasında kurulacak bir bloğun bir barış faktörü olacağını ve Bulgaristan'ın da artık kıpırdamayacağını söylemesi üzerine Tefik Paşa, böyle bir anlaşmaya Adalar Sorunu'nun engel olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine Venizelos, bu konuda iki ülkenin Büyük Devletlerin kararına boyun eğmekten başka çareleri olmadığını öne sürmüştür (Şimşir, 1989: 296).

Yunanistan, Büyük Devletlerin yardımıyla Ege'de isteği desteği almış, çıkarlarını muhafaza etmişti. Osmanlı Devleti'nin Ege'deki hukuku söz konusu olduğunda Büyük Devletlerin kararına uyma zorunluluğundan dem vuruyordu. Sadece kendi çıkarlarını düşünen bir devletle nasıl bir anlaşma zemini bulunabilirdi?

Yunan Kralı bir beyanatında, Adalar Meselesi'nin kendilerini tatmin edecek bir tarzda çözülmek üzere olduğunu ifade ediyordu. Kral: "Adalar Meselesi artık bizim için hoşumuza gidecek bir tarzda çözülmüş gibi görünüyor. İmroz, Bozcaada ve Meis adalarından başka işgal eylediğimiz adaların hepsi Yunanistan'a ilhak edilecektir" diyerek kendinden emin gözüküyordu (İkdam, 25 K. Sani 1914: 1).

Osmanlı Devleti, kayıtsız ve şartsız olarak Büyük Devletlerin kararına uymayacak gibi görünüyordu. Acaba Yunanistan büyük olayların meydana gelebileceğinin farkında mıydı?

Avrupa Yunanistan'a önceden çokça verdiklerini hesaba katmıyor, bu da yetmiyormuş gibi, Osmanlı Devleti hesabına, Yunanistan'a daha fazla vermek istiyordu. Yunanistan, Balkan Savaşı'ndan memnuniyetsizlikle çıkan devletlerin fikrine rağmen Sakız ve Midilli'ye yerleşmiş olacaktı (İkdam, 25 K. Sani 1914: 1). Adalar Meselesi'nin siyasi adetlere aykırı olarak halledilmesi Osmanlı Devleti'ni Bulgaristan'a daha fazla yaklaştıracaktı. Bu yakınlık tabii ki Yunanistan'ın aleyhinde olacaktı. Bu mesele Yunanistan'la hal onulur ise, muharebe ihtimali de ortadan kalkar, herkes kendi islahatıyla meşgul olurdu. Yok, bu mesele esaslı bir şekilde çözümlenmezse, şark hiçbir zaman rahat yüzü göremezdi. Oysa Avrupa'daki bazı gazeteler Türk-Yunan anlaşmazlığını devam ettirmek istiyorlardı ve güya her türlü itilafa imkân bulamıyorlardı. Çünkü kendi menfaatleri öyle gerektiriyordu ama eğer Osmanlı Hükümeti, istediğinin barış ile verileceğini görürse, "mutlaka savaş isteriz" diye ayak diremeyecek, yani başkalarının menfaati için meydana atılmayacaktı (İkdam, 26 K. Sani 1914: 1).

Atina'daki Türk elçisi adalar konusunda Yunan Dışişleri Bakanı ile görüşmüş ve yeni bir Girit Sorunu oluşturmaktan kaçınmak için Sakız ve Midilli adalarının Türkiye'de kalmasının esas olduğunu bildirmişti. Yunan Dışişleri Bakanı, bu adalar Türkiye'de kalırsa asıl o zaman yeni bir Girit Sorunu çıkacağı, adaların silahsızlandırılmasının Türkiye için bir güvence olacağı ve Yunanistan'ın Anadolu'da Elenlik kışkırtmasına kalkışmak niyetinde olmadığı yolunda cevap vermişti (Şimşir, 1989: 298).

Yunanistan adaları ele geçirmekle yetinecek gibi görünmüyordu. Adaları elde etmesinin yanında, bu adalara herhangi bir harici saldırı olmaması için güvence verilmesinde ısrar ediyordu. Nitekim Venizelos, Yunanistan'a bırakılacak adalara Türkiye'nin saldırmaması için Almanya'dan güvence istemiş, ayrıca Büyük Devletlerin kararını kabul etmesi için Türkiye'ye baskı yapılmasını (Şimşir, 1989: 314), adaları Türkiye'ye karşı savunmak için uluslararası bir donanma gönderilmesini rica etmiş, fakat isteği reddedilmişti. Berlin'de Venizelos'a Türkiye ile anlaşması söylenmişti (Şimşir, 1989: 317).

Bu arada gazetelerde Osmanlı Hükümeti ile Yunanistan arasında yakında doğrudan doğruya görüşmelere girişileceği yazılıyordu (İkdam, 27 K. Sani 1914: 1). Alınan haberlere göre, Atina'da Galib Kemal Bey de Yunan Dışişleri Bakanı Mösyö Streit arasında gayri resmi olarak görüşmelere başlanmıştı.

Bu mesele hakkında Osmanische Lloyd gazetesi, Büyük Devletlerin Osmanlı ve Yunan Hükümetlerinin Midilli ve Sakız adaları hakkında doğrudan doğruya uyuşabilmeleri için adalar hakkındaki kararlarını daha bir müddet için Bâb-ı Âlî'ye tebliğ etmeyeceklerini yazıyordu. Levant Herald gazetesi ise, Adalar Meselesi hakkında neşredilen haberlerin, güvenilir haberlere dayanmadığını, bu nazik meselenin halledilmesinin yalnızca Büyük Devletlerin sorumluluğuna verildiğini, devletlerin yakında kararlarını İstanbul ve Atina kabinelerine tebliğ edeceklerini bildiriyordu. Fakat Yunan Başbakanı Venizelos, Türkiye ile doğrudan doğruya bir uyuşma arzu etse bile, Adalar Meselesi hali hazırda sırf Büyük Devletlere ait bulunduğu için, kendisinin bu konuda doğrudan doğruya hiçbir teşebbüste bulunmayacağı açıktı. Venizelos, ancak Avrupa devletlerinin razı olması halinde bizzat veya Yunan elçiliği vasıtasıyla, doğrudan doğruya görüşmelere girişebilirdi (İkdam, 28 K. Sani 1914: 1).

Yunanistan görüşünde direniyordu ve adalar kendisine bırakıldığı takdirde Anadolu için herhangi bir tehlike meydana gelmeyeceğini iddia ediyordu. Bu konuda Yunan Hariciye Nazırı Streit'in beyanati önemlidir. Streit, Venizelos'un, Adalar Meselesi'nde ortaya çıkan bazı yanlış anlaşılmaların giderilmesine çalışacağını beyandan sonra, Yunanistan'ın Akdeniz'deki stratejik vaziyetinin önemli bir şekilde kuvvet kazanmayacağını, Yunan Hükümetinin Akdeniz'de kendi donanması için harekât üssü olabilecek birçok noktaya esasen sahip bulunduğunu ilave etmişti. Beyanatına devam eden Streit, Yunanistan'ın adalardan Anadolu'ya geçmesinden endişe etmeye kesinlikle mahal olmadığını, Adalar Meselesi'nde kabul edilecek yarım tedbirlerin Osmanlı-Yunan hükümetleri arasında devamlı bir anlaşmazlık kaynağı olabileceğini söylemişti (İkdam, 28 K. Sani 1914: 1).

Bazı Avrupa gazetelerindeki haberler Osmanlı Devleti'ni umutlandırıyordu, fakat Büyük Devletlerin notasının içeriği anlaşılmadıkça bu konudaki haberlerin kesin bir esası olmayacağı da açıktı. Alman gazetelerinden bir kısmı, Adalar Meselesi'nin Osmanlı Hükümeti'nin arzusu yönünde çözümlenmesini Venizelos'a şiddetle tavsiye ediyorlardı. Söz konusu gazeteler, Oniki Ada'dan bir kısmının karşılıklı değiştirilmesi suretiyle iki hükümet arasında anlaşma olmasının mümkün olabileceğini ortaya koymaktaydı (İkdam, 29 K. Sani 1914: 1).

Osmanlı Devleti'nin Atina Büyükelçisi Galib Kemal Bey, yeni görevine başlaması vesilesiyle Yunan mahfillerinde; "Ben buraya Türkiye ile Yunanistan arasında eskiden beri mevcut olan dostluk münasebetlerini teyit maksadıyla geldim. Tarafların itidal isteyen düşünceleri ve iyi niyeti bana bu hususta ümit bahşeder" tarzında beyanatta bulunmuştu. Bununla beraber bu sözler henüz Yunanistan'ı temin edecek bir mahiyette değildi (İkdam, 29 K. Sani 1914: 1-2).

Yunanistan'ın girişimlerine karşılık, Osmanlı Hükümeti, Büyük Devletlerin Ege Adaları konusundaki kararlarının Türkiye'ye zorla kabul ettirilmemesi için büyükelçisi aracılığı ile Berlin'de girişimde bulunmuştu. Alman yetkililer bunu dikkate alacakları sözünü vermişlerdi (Şimşir, 1989: 318).

Yunanistan, adaları elde etme ve çıkarlarını garanti altına alma çabalarını sürdürüyordu. İngiltere'nin Viyana Büyükelçisini ziyaret eden Venizelos, Türkiye Büyük Devletlerin adalar konusundaki kararını kabul ederse ondan sonra, Türkiye'nin yapacağı önerileri Yunanistan'ın dostça dikkate alacağını ve Türkiye ile dost olmanın Yunanistan'ın çıkarına olduğunu bildirmişti (Şimşir, 1989: 320). Hem adalar Yunanistan'ın olsun, hem de Türkiye ile dost olunsun. Bu ikisi birlikte mümkün olabilir miydi? Bütün fedakârlığı karşısındakinden bekleyen bir dostluk anlayışı nasıl bir dostluk anlayışıydı? Bu anlayışla bir dostluk kurulabilir miydi, kurulsa bile kalıcı olur muydu?

Yunanistan'ın o günkü şartlarda denizlerde Türklere karşı tartışılmaz bir üstünlüğü vardı. Türklerin karadan saldırı ihtimaline karşı da tedbirli olmak istiyordu. Bu bakımdan Romanya ile bir askeri anlaşma yapmıştı. Ayrıca Türkiye Trakya'da Yunanistan'a saldırırsa Sırbistan da kendisini Bulgaristan'la savaşta sayacaktı (Şimşir, 1989: 320). Burada gözden kaçmaması gereken önemli bir husus, bu dönemde Türkiye ile Yunanistan arasında günümüzdeki gibi bir kara sınırının olmayışındır. Çünkü Batı Trakya bu dönemde Bulgaristan sınırları içindedir. Bu nedenle Türk tarafının çıkması muhtemel savaşı kazanabilmek için Batı Trakya üzerinden Selanik'e doğru yürümesinden başka çıkar yol gözüküyordu. Bundan dolayı Bulgarların ve diğer Balkan Devletleri'nin tutumu çok önemli idi (Keleşylmaz, 2000: 280).

Bu arada İngiliz kaynaklarından sızan yarı resmi haberlere göre, Türkiye, Adalar Meselesi için, doğrudan doğruya Yunanistan ile görüşmek isteğini göstermiştir. Buna göre, Sakız ile Midilli'nin Türkiye'ye terkine karşılık, halen İtalya'nın işgali altında bulunan adalardan bazılarının Yunanistan'a terk edilmesine Bâb-ı Âlî razı olacaktı.

İngiltere'ye göre ise, bu tarz çözümün icrası birkaç sebepten dolayı mümkün değildir. Öncelikle, Adalar Meselesi, resmi antlaşmalar ile Avrupa Büyük Devletlerine bırakılmış olduğundan Yunan Hükümeti bu mesele hakkında Türkiye ile müzakere yapmaya yetkili değildir. İkinci olarak, Oniki Ada'nın Türkiye henüz fiilen kullanma hakkına sahip olmadığı için bunların kullanma hakkına ait hususta Türkiye'nin taahhütlere girişmesinin pratik bir kıymeti olamaz. Üçüncü olarak, Yunan'ın görüşüne göre, Oniki Ada'nın hepsinin kıymeti, yalnız Midilli Adası'nın bile kıymet ve ehemmiyetine denk değildir (İkdam, 31 K. Sani 1914: 1).

Evet, Yunan işgalindeki Ege Adaları'nın Yunanistan'a terki hemen hemen kesinleşmişti. Sadece Büyük Devletlerin bu kararı resmen açıklaması işi kalmıştı. Yunanistan ise bu adaları elinde tutabilmek ve Türklerin olası bir saldırısına karşı korumak için Büyük Devletlerden kesin güvence almak peşinde idi. Bu çabaları devam edecekti.

4.3. Üçlü İttifakın Cevabı ve İngiltere

Üçlü İttifak Devletleri'nin adalar konusundaki cevabı 14 Ocak 1914'te bildirilmişti. Cevapta; Gökçeada, Bozcaada ve Meis dışında kalan Yunan işgalindeki adaların Yunanistan'a bırakılmasına razı olunduğu, ancak Güney Arnavutluk sınırındaki Yunan askerlerinin 18 Ocak tarihine kadar çekilmesi gerektiği, adalar için İngiliz notasında istenen güvencelerin kabul edildiği, ayrıca Müslüman azınlıkların korunmaları için de Yunanistan'ın güvence vermesini istediklerini, Oniki Ada konusunun da Türkiye ile İtalya arasında ayrı bir anlaşma yapılması gerektiğini bildirmişlerdi.

İngiliz Dışişleri Bakanı Grey, Adalar Meselesi hakkında Osmanlı ve Yunan hükümetlerine verilmesini düşündüğü notaların metinlerini Alman, Avusturya ve İtalyan hükümetlerinin bir tebliğine karşılık olmak üzere bütün Büyük Devletlere 23 Ocak 1914'te bildirdi (İkdam, 27 K. Sani 1914: 1; Bayur, 1991: 246-247). Notada, Güney Arnavutluk sınırının 18 Ocak gününe kadar boşaltılması koşuluyla, Yunan işgalindeki adaların (Gökçeada, Bozcaada ve Meis dışındakiler) Yunanistan'a bırakılmasını kabul eden paragrafta, "18 Ocak tarihine kadar" sözcükleri "en kısa zamanda" olarak değiştirileceği, ayrıca Güney Arnavutluk sınırında her türlü direnişi durdurmayı Yunan Hükümeti'nin üzerine alacağını öngören satırların da değiştirileceği bildiriliyordu.

Ancak bu koşullar yerine getirildikten sonra adaların Yunanistan'a bırakılmasını ve Müslüman azınlıkların korunacaklarına dair Yunanistan'ın güvence vermesini de İngiltere'nin kabul edeceği beyan ediliyordu.

Türkiye ile İtalya arasında ayrı bir anlaşma yapılarak Oniki Ada'nın Türkiye'ye geri verileceği yolundaki bildirimini İngiltere'nin not ettiği, ancak Oniki Ada'nın sonunda hangi ülkeye bırakılacağına Büyük Devletlerin karar vermeleri gerektiği belirtiliyordu (İkdam, 28 K. Sani 1914: 1). İngiltere, notasına ilişkin olarak iki bildiri metninin Altı Büyük Devletin temsilcilerine, Yunanistan'a ve Türkiye'ye sunulmasını öneriyordu. Bu bildiri taslağında; Türk Hükümeti'nin, 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması'nın beşinci maddesi ve 1 Kasım 1913 tarihli Atina Antlaşması'nın on beşinci maddesiyle, Ege Adaları'nın kaderi hakkında Büyük Devletlerin karar vermelerini kabul ettiği hatırlatılıyor, Büyük Devletlerin, Yunanistan'ın Bozcaada ile Gökçeada'yı Türkiye'ye geri vermesine, Yunan işgalindeki öteki Ege Adaları'na da Yunanistan'ın temelli olarak el koymasına, Meis (Kastelloriza) Adası'nın da Türkiye'ye geri verilmesine karar verdikleri bildiriliyordu.

Ayrıca Yunanistan, adaları tahkim etmeyeceği ve askeri amaçlarla kullanamayacağına, adalar ile Anadolu arasında kaçakçılığı önlemek için etkin tedbirler alacağına dair Büyük Devletlere ve Türkiye'ye tatminkâr güvence verecekti.

Altı Büyük Devlet, bu koşulların fiilen yerine getirilmesini ve sürdürülmesini sağlamak için Yunanistan nezdinde nüfuzlarını kullanmayı taahhüt ettiklerini, ayrıca adalardaki Müslüman azınlıkların korunmaları için Yunanistan'dan tatminkâr güvence isteyeceklerini ve Osmanlı Hükümeti'nin yukarıdaki kararlara tam olarak uyacağına güvendiklerini ortaya koyuyorlardı (Şimşir, 1989: 302).

İngiltere aynı zamanda notaya şöyle bir kayıt da koymuştu: "Bu iki tebliğin Altı Büyük Devletin, eğer gerekirse, her iki ülkede kararlarına saygı gösterilmesini sağlamak için lüzumlu görülecek başvurmaları, aralarında önceden anlaşmış olarak yapacakları yönü, Büyük Devletlerce iyice kararlaştırılmış olsun."

Bu, asıl zararlı taraf olan Türkiye'ye karşı baskı yapmaya hazırlanalım, demekti (Bayur, 1991: 247).

İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Mallet'e göre, Büyük Devletler, adalar konusundaki kararlarına uyulmasını sağlamayı resmen kabul ederlerse, Türkiye'nin Sakız ve Midilli'yi geri almağa kalkışması halinde kuvvet kullanmak yükümlülüğü altına girmiş olacaktı. Türkiye ile Yunanistan'ın barış yoluyla anlaşmaları halinde de Büyük Devletlerin kararı uygulanamazdı. Türkiye, ancak Yunanistan'dan daha güçlü bir donanma kurduktan sonra adaları kuvvet yoluyla geri almaya kalkışabilirdi. Mallet, Türkiye'yi önlemek için Büyük Devletlerin donanmalarıyla gösteri yapabileceğini, bu yetmezse de başka tedbirlerin de düşünülmesi gerektiğini ve Türkiye'ye karşı en iyi baskının mali baskı olabileceğini söylüyordu (Şimşir, 1989: 304).

Bu bağlamda Üçlü İtilaf Devletleri, Sir Edward Grey'in adalar hakkındaki son notasına dayanarak, Osmanlı Hükümeti'nin devletlerin arzusunu kabulden çekinmesi ve Midilli ve Sakız'ın Yunanistan'a terkinin kabul etmemesi halinde Doğu Akdeniz'de bir deniz gösterisini düşünüyorlardı. Nitekim Paris ve Petersburg kabinelerinin artık bu teklifi kabul ettikleri zannediliyordu (İkdam, 30 K. Sani 1914: 1).

Donanma gösterisi hakkında Üçlü İttifak Devletleri mütereddit bir tavır takınmıştı. Neue Freie Presse gazetesi bunu, İngiltere'nin Yunanistan lehinde önemli bir siyaset takip etmesine bağlıyordu (İkdam, 14 Şubat 1914: 2). Bununla birlikte İngiltere, Türkiye'nin Yunanistan'la anlaşması halinde buna engel olmayacağını da söylüyordu (Şimşir, 1989: 363).

5. Üçlü İttifakın İngiltere'ye Verdiği Karşılık

6 Şubat 1914'te Londra'daki Alman, Avusturya ve İtalya büyükelçileri hükümetlerinin karşılığını İngiltere'ye bildirdiler (Şimşir, 1989: 362). Bu karşılıkta Ege Adaları'na ait tasarının hükümetlerince kabul edildiği ifade edilmekteydi. Ancak İngiliz müsteşarı ile büyükelçilerin görüşmelerinden öyle anlaşılır ki bu üç devlet, İngiltere'nin baskıya ait düşüncelerini pek kabul etmek istememektedirler; çünkü büyükelçiler bunlar üzerinde konuşulmadan önce İstanbul ve Atina'dan gelecek karşılıkları beklemenin daha doğru olacağı düşüncesini ileri sürmektedirler. Müsteşarda hâsıl olan intiba, Almanya'nın hiçbir suretle Osmanlı'ya karşı yapılacak baskılara katılmayacağı, İtalya'nın ise, Bâb-ı Âlî'ye karşı aksi bir durum almadan önce Anadolu'da elde etmek istediği imtiyazları almayı düşündüğü yolundadır (Bayur, 1991: 247).

Üçlü İttifak Devletleri, Ege Adaları'na ve Arnavutluk sınırına ilişkin İngiliz önerilerini kabul etmişlerdi. Yalnız zorlama önerilerinden şimdilik vazgeçilmesini ve Türkiye ile Yunanistan'ın cevaplarının beklenmesini istiyorlardı (Şimşir, 1989: 372). İngiltere ise, Ege Adaları ve Güney Arnavutluk sınırı konusundaki Büyük Devletler kararını Türkiye'ye ve Yunanistan'a bildirmeden önce, zorlayıcı önlemler üzerinde Üçlü İttifak Devletleri'nin görüş birliğine varması gerektiğini düşünüyordu (Şimşir, 1989: 373).

Eko de Pari gazetesi, Üçlü İttifakın verdiği cevaptan bahsederken şöyle diyordu: "Hakikatte Üçlü İttifak adaların Yunanistan'a verilmesi için teminat verilmesini reddetmekte ve hatta bir deniz hareketi ihtimalini bile tasavvur etmemektedir. Fakat Yunanistan'a, Epir'in tahliyesi için bir müddet tayin etmekle Üçlü İttifak, Yunanistan'ı kuvvet kullanmakla tehdit etmektedir." (Tanin, 9 Şubat 1914: 1).

Tan gazetesine göre ise Üçlü İttifak Devletleri, adaların Yunanistan'a kesin olarak verilmesi ve İstanbul'da yapılacak olan teşebbüsler hakkındaki görüşlerini tanıtmak istememişlerdir (Tanin, 9 Şubat 1914: 1).

Üçlü İttifak Devletleri, Yunanistan'a verilecek cevaba onay vermekle beraber, yeni bir maddenin ilavesini de rica etmekteydiler. Bu madde gereğince, "Arnavutluk'a ait arazinin tahliyesine Yunanistan tarafından Mart'ın birinci günü çabuklukla başlanacak ve Mart'ın otuz birinci günü bütün tartışmalı arazi tahliye edilmiş olacaktır".

Bununla beraber Üçlü İttifak Devletleri, Osmanlı Hükümeti'ne tebliğ edilecek notaya dair hiçbir şey söylemiyorlardı (Tanin, 11 Şubat 1914: 1).

Üçlü İttifak Devletlerinden Avusturya ve İtalya, Midilli ve Sakız'ın Türkiye'ye iade edilmesi gerektiğini ileri sürüyorlardı. Rusya ise, Dışişleri Bakanı Sazanof'un beyanatına göre buna karşı olacağını beyan etmişti (Tasvir-i Efkâr, 12 Şubat 1914: 1).

Evet, Adalar Meselesi'nin çözümü konusunda artık Büyük Devletlerin kararını açıklaması arifesinde bulunulmaktaydı. Bu meselenin halli için İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, gerekli teşebbüslerde bulunduğu zaman şöyle bir amaç takip etmişti: Meselelerde alakadar iki tarafın şikâyetleri arasında bir çözüm bulmak. Yunanistan'a; "Arnavutluk için tayin edilen hududa tamamen riayet edeceksin ve askerlerinin işgali altında bulunan adalar sana terk edilecektir" ve Türkiye'ye; "Sen Londra Antlaşması'nın beşinci maddesi gereği Adalar Meselesi'ni devletlere terk ettiğin için Sakız ve Midilli vs. hakkındaki şikâyetlerinden feragat edeceksin. Diğer taraftan İtalya'nın işgalinde olan Oniki Ada sana iade edilecektir", demek (Tanin, 11 Şubat 1914: 1).

Londra Antlaşması'nın imzalanmasından hemen sonra İngiltere'nin Gökçeada ve Bozcaada dışındaki tüm Ege Adaları'nın Yunanistan'a verilmesini savunması ve bu yönde çaba sarf etmesi, adaların geleceğinin belirlenmesinde etkili olmuştur. İngiltere bu çabalarıyla adeta yükümlülük altına girmiş, yetkisi olmadığı halde öteki Büyük Devletler adına da hareket etmişti.

Ege Adaları konusundaki anlaşmazlık ve belirsizlik Osmanlı Devleti ile Yunanistan'ı zaman zaman savaşın eşiğine getirmiş, gerilimi hat safhaya çıkarmıştır. 1913 sonlarında iki devlet sıcak bir çatışma aşamasına gelmiştir (Ulubelen, 1982: 150, 157). Ege Adalarını Yunanistan'a vermektense savaşa razı olan Osmanlı Hükümeti'nin bu kararından vazgeçirilmesi için yine İngiltere devreye girmiştir (Ulubelen, 1982: 157).

Görülüyordu ki İngiltere bu meselede yanlı bir tutum takınmıştır ve tüm çabasını Yunanistan'ı Osmanlı Devleti karşısında kollamak ve Adaları Yunanistan'a katmak noktasında yoğunlaştırmıştır. İngiltere bu görüşünün kabul edilmesi için devletlere baskı yapmış ve başka bir seçenek olmadığını söylemiştir (Şimşir, 1989: 181).

Türkiye diplomasi yoluyla İngiliz görüşünün hayata geçmesini önlemeye çalıştıysa da bunda başarılı olamadı. Türkiye'nin en çok güvendiği Almanya, Avrupa devletleri arasında ikilik çıkarmamak için karşı çıkmayacağını bildirmişti. Müttefiki İtalya ile Avusturya da ondan ayrılmıyordu. Tek direnen devlet Rusya idi. Sonunda o da geriledi ve Altı Büyük Devlet arasında görüş birliği sağlanmış oldu (Küçük, 1988: 51).

Altı Büyük Devlet, Adalar konusundaki ortak kararlarını bir müddet sonra açıklayacaktı. Olaylar öyle gösteriyordu ki Türk-Yunan kavgası bitmeyecekti. Belki de asıl kavgaya yeni başlıyordu.

6. Büyük Devletlerin Kararını Bildirmesi ve Bazı Adaları Yunanistan'a Vermesi

İngiltere'nin çabasıyla Altı Büyük Devlet (Almanya, Avusturya, İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya), Ege Adaları konusundaki ortak kararlarını, 13 Şubat 1914'te Yunanistan'a ve 14 Şubat 1914'te de Türkiye'ye birer nota ile bildirdiler (Pazarıcı, 1986: 2-3; Gündüz, 1985: 19; Bayur, 1991: 247; Turan, 1986: 102; Hayta, 1997: 451).

6.1. Yunanistan'a Verilen Nota

13 Şubat 1914'te, Büyük Devletlerin Büyükelçileri, İngiltere Büyükelçiliği'nde toplanarak, öğleden sonra alafranga saat 7'de Yunan Hariciye Nazırına aşağıdaki notayı tebliğ etmişlerdir (Tanin, 15 Şubat 1914: 1):

"Aşağıda imzaları bulunan Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya büyükelçileri, hükümetleri adına aşağıdaki bildirimde bulunurlar:

Balkan İttifakı Hükümetleriyle, Devlet-i Aliye arasında 17-30 Mayıs 1913 tarihiyle akdedilen Londra Antlaşması'nın 5. maddesi ve yine Bâb-ı Âlî ile Yunan Hükümeti arasında Atina'da imza edilen 1 Kasım 1913 tarihli antlaşmanın 15. maddesi gereğince Yunanistan Hükümeti, adaların geleceği konusunda karar verme yetkisini Büyük Devletlerin kararına bırakacağını taahhüt etmişti. Bundan dolayı Büyük Devletler, Gökçeada, Bozcaada ve Meis Adası'nı Türkiye'ye, Yunan işgalindeki öteki adaların hepsini Yunanistan'a vermeyi kararlaştırmışlardır.

Büyük Devletler, Yunan Hükümeti'nin Osmanlı Devleti'ne karşı mezkûr adaları tahkim etmeyeceğine, askeri amaçlarla kullanmayacağına ve adalarla Türkiye arasında kaçakçılığı önlemek için etkin tedbirler alacağına dair gerek kendilerine, gerek Osmanlı Devleti'ne kesin güvence vermesini de kararlaştırmışlardır.

Büyük Devletler, şu şartları yerine getirmesi için Yunan Hükümeti üzerinde nüfuzlarını kullanmayı taahhüt etmişlerdir. Bundan başka, Büyük Devletlerin yukarıdaki kararı gereğince uhdesine geçen adalardaki Müslümanların hukukunu koruyacağına dair tatminkâr güvenceler vermesini de Yunan Hükümeti'nden talep ederler.

Büyük Devletlerin Yunanistan'a bırakmaya karar verdikleri adaların Yunanistan'a verilmesi, Floransa Protokolü gereğince Yunan askerinin Güney Arnavutluk sınırından çekilmesinden ve Yunanistan, Altı Büyük Devlet tarafından Güney Arnavutluk'ta tesis edilen duruma karşı her ne şekilde olursa olsun muhalefeti desteklemeyeceğini ve bizzat muhalefet göstermeyeceğini, halkı mukavemete sevk etmeyeceğini kesin olarak taahhüt ettikten sonra olacaktır.

Güney Arnavutluk sınırının boşaltılması Mart ayının başında başlayacak ve ay sonuna kadar sürecektir.

Altı Büyük Devlet, yukarıdaki kararlara Yunanistan Hükümeti tarafından sadakatle uyulacağına güvenirler." (Sabah, 16 Şubat 1914: 1; İkdâm, 15 Şubat 1914: 1; Tercüman-ı Hakikat, 15 Şubat 1914: 1; Tanin, 15 Şubat 1914: 1; Tasvir-i Efkâr, 15 Şubat 1914: 1; Şimşir, 1989: 392).

6.2. Osmanlı Devletine Verilen Nota

14 Şubat 1914'te sabah saatlerinde Büyük Devletlerin büyükelçileri, en kıdemli büyükelçi olması sebebiyle Avusturya Büyükelçiliğinde Marki Pallavicini'nin başkanlığında toplanmışlar ve Yunanistan'ın işgali altındaki adalar hakkında Büyük Devletlerin kararını içine alacak şekilde Osmanlı Hükümeti'ne tebliğ edilecek nota hakkında görüşmelerde bulunmuşlardır.

Öğleden sonra saat iki buçukta, en kıdemli büyükelçi sıfatıyla Avusturya Büyükelçisi Marki Pallavicini Bâb-ı Âlî'ye gelerek Sadrazam ve Hariciye Nazırı Said Halim Paşa'ya notayı tebliğ etmiştir.

Sadrazam Paşa, notayı Meclis-i Vükelada müzakere ettikten sonra cevap vereceğini beyan etmiştir (İkdâm, 15 Şubat 1914: 1; Tasvir-i Efkâr, 15 Şubat 1914: 1; Peyam, 15 Şubat 1914: 1).

Altı Büyük Devlet temsilcilerinin Bâb-ı Âlî'ye verdikleri ortak nota metni aşağıdadır:

“İmza koyan Avusturya, İtalya, İngiltere Büyükelçileriyle Fransa, Almanya ve Rusya devletleri maslahatgüzarları, hükümetlerinin emrine uyarak aşağıdaki bildirimi Osmanlı Hükümetine sunarlar:

Balkan İttifakı Hükümetleriyle, Devlet-i Aliye arasında 17-30 Mayıs 1913 tarihinde imzalanan Londra Antlaşması'nın 5. maddesi ve yine Bâb-ı Âlî ile Yunan Hükümeti arasında Atina'da imzalanan 1 Kasım 1913 tarihli antlaşmanın 15. maddesi gereğince Osmanlı Hükümeti, adaların geleceği konusunda karar verme yetkisini Büyük Devletlere bırakmıştır. Bundan dolayı Büyük Devletler, meseleyi dikkatle müzakere ettikten ve görüş alış-verişinde bulunduktan sonra, Yunan Hükümeti'nin, Gökçeada ve Bozcaada'yı Türkiye'ye geri vermesini ve Yunan işgalindeki diğer adaları kesin olarak muhafaza etmesine karar verdiler. Meis adası dahi Türkiye'ye iade edilecektir.

Büyük Devletler, Yunan Hükümeti'nin, Devlet-i Aliye'ye karşı, adaları tahkim etmeyeceğine ve askeri amaçlarla kullanmayacağına ve adalarla Türkiye arasında kaçakçılığı önlemek için etkin tedbirler alacağına dair gerek kendilerine ve gerek Devlet-i Aliye'ye kesin güvence vermesini de kararlaştırmışlardır.

Büyük Devletler, bundan başka adalardaki Müslüman azınlıkların hukukunu koruyacağına dair yeterli teminat vermesini de Yunan Hükümetinden isteyeceklerdir.

Büyük Devletler, bu koşulların yerine getirilmesi için Yunanistan üzerinde nüfuzlarını kullanmayı taahhüt etmişlerdir.

Büyük Devletler, yukarıdaki kararlara Osmanlı Hükümeti tarafından sadakatle uyulacağına güvenirlir.” (Tanin, 15 Şubat 1914: 1; İkdâm, 15 Şubat 1914: 1; Tasvir-i Efkâr, 15 Şubat 1914: 1; Tercüman-ı Hakikat, 15 Şubat 1914: 1; Peyam, 15 Şubat 1914: 1; Şimşir, 1989: 394).

7. Sonuç

Londra Barış Antlaşması'nın imzalanmasının ardından, Büyük Devletlerin Ege adaları konusundaki görüşleri giderek belirginleşmeye başlamıştır. İngiliz Dışişleri Bakanı, Gökçeada ve Bozcaada'nın Türkiye'ye iade edilmesi gerektiğini, diğer Ege Adalarının ise Yunanistan'a devredilmesi gerektiğini savunmuştur. Adalar Meselesi'nin, Güney Arnavutluk (Epir) Meselesi ile birleştirilerek birlikte çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, Yunanistan'ın Epir'i boşaltmasına karşılık Ege Adaları'nın Yunanistan'a verilmesi önerilmektedir. İngiltere, Yunanistan'ın Korfu Kanalı'na hâkim olmasının kendi çıkarlarıyla çeliştiğini düşünen Avusturya ve İtalya'yı ikna etmeye çalışmış ve bu süreçte Adalar Meselesi'nin çözümünde Yunanistan lehine ağırlığını koymuştur.

Gökçeada ve Bozcaada'nın Türkiye'ye bırakılması düşüncesi, Rusya'yı yatıştırmak ve tatmin etmek amacıyla ortaya atılmış gibi görünmektedir. Zira Rusya, Boğazlardan geçiş özgürlüğüne büyük önem atfetmekte ve bu nedenle Çanakkale Boğazı önündeki Gökçeada, Bozcaada, Limni ve Semadirek Adaları'nın, Boğazları kontrol eden Türkiye'de kalmasını talep etmektedir. Sir Edward Grey, bu dört adadan ikisinin Türkiye'de kalması fikrini öne sürerek, Rusya'nın bu isteğini kısmen karşılamış olmaktadır. Grey, Üçlü İttifak Devletleri, yani Avusturya, Almanya ve İtalya'nın direnişlerini kırmak amacıyla Adalar Sorunu'nu Güney Arnavutluk Meselesi ile ilişkilendirerek, bu iki sorunun birlikte çözülmesini talep etmiştir. Güney Arnavutluk toprakları konusunda özellikle İtalya ve Avusturya oldukça duyarlıdır; zira bu topraklar Yunanistan'a katılacak olursa, Korfu Kanalı'nın her iki yakasında Yunanistan'ın hâkimiyeti söz konusu olacaktır. Bu durum, İtalya ve Avusturya'nın Adriyatik'teki çıkarlarıyla çelişmektedir. Bu nedenle, bu iki devlet Yunanistan'ın Güney Arnavutluk'tan geri çekilmesini talep etmekte ve bu noktada direnç göstermektedirler. İngiltere ise, Yunanistan'ın Güney Arnavutluk'tan çekilmesine karşılık Ege Adaları'nın Yunanistan'a verilmesini savunarak, Avusturya ve İtalya'yı adeta bu duruma bağlı hale getirmektedir.

Türkiye, İngilizlerin Ege Adaları konusundaki tasarısını tamamen reddedecektir. Anadolu'ya yakın olan adaların Yunanistan'a devredilmesini kabul etmeyecek ve bu adaları elde edebilmek için tüm gücüyle mücadele edecektir. Ayrıca, Türkiye, Adalar Meselesi'nin Arnavutluk Meselesi ile ilişkilendirilmesine de karşı çıkmaktadır.

Ne yazık ki, Türkiye'nin itirazları göz ardı edilmiş ve Altı Büyük Devletin, Ege Adaları konusundaki 13 Şubat 1914 tarihinde Yunanistan'a, 14 Şubat'ta ise Bâb-ı Âlî'ye bildirdikleri ortak karar, İngiliz tasarısının aynısı olmuştur. Bu karara göre, Gökçeada, Bozcaada ve Meis Türkiye'ye bırakılırken, Yunan işgali altındaki diğer adalar Yunanistan'a devredilmiştir. Yunanistan, bu adaları silahlandıramayacak, askeri amaçlarla kullanamayacak ve tahkim edemeyecek; ayrıca, Adalar ile Anadolu arasındaki kaçakçılığı önlemek için gerekli tedbirleri almak zorunda kalacaktır.

Sonuç olarak, adaların geleceğinin belirlenmesinin Büyük Devletlere bırakılması büyük bir hata olarak ortaya çıkmış; Büyük Devletler, Türkiye'nin hassasiyetlerini ve beklentilerini dikkate almadan, adaları Yunanistan'a devretmişlerdir.

Büyük Devletlerin kararını Yunanistan, "adil" bir karar olarak nitelendirerek kabul etmesine rağmen, Osmanlı Devleti, adaların Yunanistan'a verilmesini reddetmiştir. Dolayısıyla, Büyük Devletlerin aldığı ortak karar, Adalar Meselesi'ni kesin bir çözüme kavuşturma konusunda yetersiz kalmıştır.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

BOA, HR. SYS, nr. 2086/72.

BOA, HR. SYS. nr. 1988/1, lef 5.

Adalar Meselesinin Tarihçesi ve Vaziyet-i Hazırası", BOA, Ali Fuad Türkgeldi Evrakı, nr. 9/75

Sürelî Yayınlar

"Hülasa", İkdâm, 1. K. Sani 1914, No: 6055, s.1, Bilal N. Şimşir, Ege Sorunu, Belgeler, C. II, Belge No: 244'e ek.

"İngiltere'nin Teklifi", İkdâm, 4 K. Sani 1914, No: 6058, s. 2.

"Adalar Melesi", İkdâm, 28 K. Evvel 1913, No: 6051, s. 1.

"Adalar Meselesi Etrafında", İkdâm, 1 K. Sani 1914, No: 6055, s. 2.

"Adalar Meselesi Hakkında İngiltere'nin Yeni Bir Teklifi", İkdâm, 18 Kanun-ı Evvel 1913, No: 6041, s. 2.

"Adalar Meselesi Hakkında Müzakerat", İkdâm, 31 K. Evvel 1913, No: 6045, s. 1.

"Adalar Meselesi Nasıl Halledilecek?", İkdâm, 27 K. Sani 1914, No: 6081, s. 1.

"Adalar Meselesi ve İngiltere'nin Teklifi", İkdâm, 3 K. Sani 1914, No: 6057, s. 2.

"Adalar Meselesi ve İttifak-ı Müselles", İkdâm, 4 K. Sani 1914, No: 6058, s. 2.

"Adalar Meselesi, İngiltere'nin Teklifi ve Yunanistan", İkdâm, 19 Kanun-ı Evvel 1913, No: 6042, s. 2.

"Adalar Meselesi, İttifak-ı Müselles'in Hatt-ı Hareketi", Tanin, 9 Şubat 1914, No: 1842, s. 1.

"Adalar Meselesi, Neue Freie Presse Gazetesinde Okunmuştur", İkdâm, 21 K. Evvel 1913, No: 6044, s. 2.

"Adalar Meselesi, Neue Freie Presse Gazetesinde Okunmuştur", İkdâm, 21 K. Evvel 1913, No: 6044, s. 2.

"Adalar Meselesi, Venizelos'un Seyahati", İkdâm, 17 K. Sani 1914, No: 6071, s. 2.

- "Adalar Meselesi", İkdâm, 24 K. Evvel 1913, No: 6047, s. 2.
- "Adalar Meselesi", İkdâm, 27 K. Evvel 1913, No: 6050, s. 1.
- "Adalar Meselesi", İkdâm, 29 K. Evvel 1913, No: 6052, s. 2.
- "Adalar Meselesi", Tanin, 11 Şubat 1914, No: 1844, s. 1.
- "Adalar ve Arnavutluk Mesaili", İkdâm, 31 K. Evvel 1913, No: 6054, s. 1.
- "Adalar ve İttifak-ı Müselles", İkdâm, 27 K. Evvel 1913, No: 6050, s. 1.
- "Adalar ve Yunanistan", İkdâm, 18 K. Sani 1914, No: 6072, s. 1.
- "Adalar ve Yunanistan", İkdâm, 21 K. Sani 1914, No: 6075, s. 1.
- "Atina'da Tarz-ı Telakki", İkdâm, 24 K. Evvel 1913, No: 6047, s. 2.
- "Atina'daki Tebligat", Tanin, 15 Şubat 1914, No: 1848, s. 1.
- "Cavid Bey'in Beyanatı", İkdâm, 19 K. Evvel 1913, No: 6042, s. 2.
- "Düvel-i Muazzama'nın Notası", İkdâm, 15 Şubat 1914, No: 6100, s. 1.
- "Düvel-i Muazzamanın Notası", İkdâm, 27 K. Sani 1914, No: 6081, s. 1;
- "Eski ve Yeni, İki Muadele", İkdâm, 1 K. Sani 1914, No: 6055, s. 1.
- "Hulasa", İkdâm, 25 K. Sani 1914, No: 6052, s. 1.
- "Hükümet-i Osmaniye-Yunanistan", İkdâm, 25 K. Sani 1914, No: 6079, s. 1.
- "Hülasa", İkdâm, 1 K. Sani 1914, No: 6055, s. 1.
- "Hülasa", İkdâm, 14 K. Sani 1914, No: 6068, s. 1.
- "Hülasa", İkdâm, 15 Şubat 1914, No: 6100, s. 1.
- "Hülasa", İkdâm, 18 K. Sani 1914, No: 6072, s. 1
- "Hülasa", İkdâm, 28 K. Sani 1914, No: 6082, s. 1.
- "Hülasa", İkdâm, 29 K. Evvel 1913, No: 6052, s. 1.
- "Hülasa", İkdâm, 29 K. Sani 1914, No: 6083, s. 1
- "Hülasa", İkdâm, 31 K. Sani 1914, No: 6085, s.1.
- "Hülasa", İkdâm, 5 K. Sani 1914, No: 6059, s. 1,
- "Hülasa", İkdâm,18 K. Sani 1914, No: 6072, s. 1.
- "İngiltere'nin Hoşnutsuzluğu", İkdâm, 4 K. Sani 1914, No: 6058, s. 2.
- "İtilaf-ı Müsellesin Tasavvuru", İkdâm, 30 K. Sani 1914, No: 6084, s. 1.
- "İttifak-ı Müselles ve Adalar", İkdâm, 21 K. Evvel 1913, No: 6044, s. 2.
- "İttifak-ı Müselles ve Tan", İkdâm, 7 K. Sani 1914, No: 6061, s. 1.
- "İttifak-ı Müselles'in Cevabının Mahiyeti", Tanin, 9 Şubat 1914, No: 1842, s. 1.
- "Londra Mahafilinde", İkdâm, 19 K. Evvel 1913, No: 6042, s. 2.
- "Nota Dün Tebliğ Edildi", Tasvir-i Efkâr, 15 Şubat 1914, No: 996, s. 1.
- "Notanın Mahiyeti", Tasvir-i Efkâr, 15 Şubat 1914, No: 996, s. 1.
- "Notanın Meali", Peyam, 15 Şubat 1914, No: 92, s. 1.
- "Notanın Sureti", İkdâm, 15 Şubat 1914, No: 6100, s. 1.

- "Nümayiş-i Bahri Meselesi", İkdâm, 14 Şubat 1914, No: 6099, s. 2.
- "Rusya ve Adalar", İkdâm, 27 K. Evvel 1913, No: 6050, s. 1.
- "Sadrazam Paşa'dan Mülakat Talebi, Bâb-ı Âlî'de", Peyam, 15 Şubat 1914, No: 92, s. 1.
- "Sazanof'un Beyanâtı", Tasvir-i Efkâr, 12 Şubat 1914, No: 993, s. 1.
- "Siyasiyat, Devletlerin Notası", Tanin, 15 Şubat 1914, No: 1848, s. 1.
- "Siyasiyat, Müşterek Nota", Tasvir-i Efkâr, 15 Şubat 1914, No: 996, s. 1.
- "Siyasiyat, Son Nota", Tercüman-ı Hakikat, 15 Şubat 1914, No: 11798, s. 1.
- "Siyasiyat", Tercüman-ı Hakikat, 15 Şubat 1914, No: 11798, s. 1.
- "Şuun-ı Mühimine", İkdâm, 7 K. Sani 1914, No: 6061, s. 1.
- "Tan'ın Başmakalesi", İkdâm, 29 K. Sani 1914, No: 6083, s. 1-2.
- "Venizelos ve Yeni Bir Balkan İttihadı", İkdâm, 26 K. Sani 1914, No: 6080, s.1.
- "Venizelos'un Seyehati", İkdâm, 9 K. Sani 1914, No: 6063, s. 2.
- "Yunan Hariciye Nazırının Beyanâtı", İkdâm, 28 K. Sani 1914, No: 6082, s. 1.
- "Yunan Kralının Beyanâtı", İkdâm, 25 K. Sani 1914, No: 6079, s. 1.
- "Yunan'a Verilen Nota", Sabah, 16 Şubat 1914, No: 8767, s. 1.
- "Yunanistan'la Doğrudan Doğruya Müzakerat", İkdâm, 28 K. Sani 1914, No: 6082, s.1.
- "Yunan Matbuatı", İkdâm, 5 K. Sani, No: 6059, s. 1.

Telif-Tetkik Eserler

- Armaoğlu, F. H. (1973). Siyasi Tarih (1879-1960), Ankara.
- Bayur, Y. H. (1991). Türk İnkılabı Tarihi, C. II, Kısım: I, II, III ve C. III, Kısım: I, Ankara.
- Erim, N. (1953), Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri, C. I, Ankara.
- GÜNDÜZ, A. (1985). Limni Adası'nın Hukuki Statüsü Üzerinde Türk-Yunan Uyuşmazlığı, İstanbul.
- Hayta, N. (1996). Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912-11 Ağustos 1913), Ankara.
- Hayta, N. (1997). "Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912-11 Ağustos 1913)", Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Ankara, s. 438-452.
- Keleşyılmaz, V. (2000). "Türk-Yunan Anlaşmazlıklarının Kökeni ve Önemi Üzerine", AAM Dergisi, C. XVI, Mart, Sayı: 46'dan ayrı basım, s. 277- 285.
- Kodaman, B. (1993). "1876-1920 Arası Osmanlı Siyasi Tarihi", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C. 12, İstanbul, s. 19-200.
- KÜÇÜK, C. (1992). "Balkan Savaşı", TDV. Ansiklopedisi, C. 5, İstanbul, s. 23-25.
- PAZARCI, H. (1986). Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü", AÜSBF Yayınları: 550, Ankara.
- Şimşir, Bilal N. (1989). Ege Sorunu, Belgeler, C. I-II, Ankara.
- Turan, Ş. (1986) "Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu, Boyutlar, Taraflar" Üçüncü Askeri Tarih Semineri, Ankara, s. 35-53.
- TURAN, Ş. (1965). "Rodos ve 12 Ada'nın Türk Hâkimiyetinden Çıkışı", Belleten, C. XXIX, Sayı: 113-116, Ankara, s. 77-119.
- ULUBELEN, E. (1982). İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye, İstanbul.